

MASARYKOVA UNIVERZITA

Pedagogická fakulta

Katedra historie

**KAŽDODENNÍ ŽIVOT V ROUSÍNOVĚ A JEHO OKOLÍ
V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA**

Diplomová práce

Brno 2009

Vedoucí diplomové práce:
Doc. PhDr. František Čapka, CSc.

Vypracovala:
Soňa Toflová

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen literaturu ze seznamu literatury, který je v práci uveden.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 9. prosince 2009.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. PhDr. Františku Čapkovi, CSc. za pomoc při zpracování zadaného úkolu.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna a pracovníkům Muzea Vyškovska se sídlem ve Vyškově a rousínovskému kronikáři ing. Karlu Lochmanovi, kteří mi ochotně poskytli materiály k této práci.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. CHARAKTERISTIKA SITUACE V ROUSÍNOVĚ A JEHO OKOLÍ V OBDOBÍ PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU, NASTÍNĚNÍ HISTORIE ROUSÍNOVA	9
2. ŽIVOT V ROUSÍNOVĚ A V JEHO OKOLÍ ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	12
2.1. OBECNÝ NÁSTIN ŽIVOTA V ROUSÍNOVĚ V LETECH 1938-1945	12
2.2. VEŘEJNÝ ŽIVOT V ROUSÍNOVĚ	31
2.2.1. SPOLKOVÁ ČINNOST	31
2.2.2. ŠKOLSTVÍ	34
2.2.3. BANKOVNICTVÍ	43
2.3. PROBLEMATIKA SOUŽITÍ OBYVATEL ROUSÍNOVA S JINÝMI NÁRODNOSTMI	45
2.3.1. SOUŽITÍ ČESKÉHO A NĚMECKÉHO OBYVATELSTVA	45
2.3.2. NASTÍNĚNÍ PROBLEMATIKY ŽIDOVSKÉHO A ROMSKÉHO OBYVATELSTVA	48
3. OSUDY MÍSTNÍCH OBYVATEL A JEJICH ROLE VE VÁLCE	52
3.1. ILEGÁLNÍ ODBOJOVÁ ČINNOST	52
3.2. VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI VÁLEČNÉHO ROUSÍNOVA	58
3.3. OBĚTI DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	63
ZÁVĚR	65
RESUMÉ	67
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	68
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma z regionálních dějin z období Protektorátu Čechy a Morava a z doby bezprostředně předcházející těmto pohnutým událostem naší vlasti. Mým cílem bylo zmapovat každodenní život obyvatel ve městě Rousínově a k němu přidružených obcích.

Rousínov jsem si vybrala proto, že je mým rodným městem a druhá světová válka tragicky zasáhla do osudů mých předků. Z těchto důvodů mě toto období dějin města velmi zajímá. O osvobozování vyškovského okresu, a tedy i Rousínova, vzniklo v minulosti již mnoho publikací, ale o samotném období protektorátu se tolik nehovoří.

Chtěla jsem v této práci ukázat, jak válka zasáhla do běžného života malého moravského města a že i zde žilo mnoho lidí, kteří se rozhodli s okupanty bojovat. Mnoho z nich zaplatilo za svoji účast v ilegálním odboji životem, Rousínovu se nevyhnulo ani konečné řešení židovské otázky a i odtud odcházelo romské obyvatelstvo na smrt.

Rousínov sice leží daleko od státních hranic, dalo by se tedy předpokládat, že nezažil problémy známé z pohraničí. V jeho těsné blízkosti se však nacházel tzv. německý ostrůvek - obce Čechyně a Komořany, a tak i zde docházelo ke střetům českého a německého obyvatelstva. Podle záznamů v místních kronikách můžeme vidět, jak se někteří zdejší Němci po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava chovali nadřazeně. Zároveň se v kronice TJ Sokol Slavíkovice dočteme, že spory v jejich soužití se objevovaly již na přelomu 19. a 20. století.

Většina zdejších lidí se snažila žít i během války co nepřírozenějším všedním životem, proto jsem také chtěla ukázat, jak zasáhla okupace do fungování zdejších spolků, kterých zde bylo před válkou velmi mnoho, a také jak se tato doba odrazila na zdejším školství a životě obecně.

Ve své práci jsem se rozhodla čerpat převážně z původních dobových pramenů, ať už kronik či z materiálů uložených ve fondech Státního okresního archivu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna, protože různé publikace vydané po roce 1948 podléhaly tehdejšímu politickému smýšlení. V první řadě mám na mysli knihu *Rousínov - dějiny a socialistická přítomnost*. Ve své práci jsem ji nevynechala

úplně, jen se na ni neodvolávám tolik, jako na kroniky a jiné archiválie. Nechci ovšem v žádném případě ubírat zásluhy členům komunistické strany, kteří se v Rousínově velmi angažovali v odbojové činnosti. V knihách vydaných za komunistického režimu jsou však často citace z kronik upravené ve smyslu tehdejší ideologie.

Bohužel ani při práci s původními prameny jsem se nevyhnula problémům. Obecní kroniky byly na začátku války zabaveny, proto zápisy v nich pokračují až rokem 1945. Některé se zpětně vrací k válečnému období, v některých je pro tyto zprávy pouze vynechané místo, ovšem zprávy zde nebyly nikdy dopsány. V kronice Nového Rousínova najdeme dokonce dvojí shrnutí válečných let. První shrnutí je z pera kronikáře Josefa Horáčka, druhou verzi napsal Eduard Kalina, místní učitel, který byl kronikářem ustanoven 24. srpna 1948. Zajímavé je porovnat tyto dva pohledy, které se liší polickým smýšlením svých autorů (křesťanským a komunistickým).

Práce s dobovým pramenem – *Vyškovskými novinami* – byla také problematická. V tehdejší složité době mohly vycházet pouze texty, které byly pro režim nezávadné. Z těchto vydaných textů si tedy nemůžeme utvořit přesný obraz tehdejší situace a nálady obyvatelstva. Takže se nedočteme nic o zatýkání, výsleších a zrůdném chování Němců. Naopak sledujeme chválu na vojenské úspěchy německé armády, časté jsou také sliby, že válka brzy skončí - samozřejmě ve prospěch Německa. Texty ve vydávaných novinách musely mít stejný názor, jaký sebou nesla tehdejší doba. Jak jinak bychom si mohli vyložit, že snahy o osvobození Československa jsou zde nazývány teroristickými útoky.

V menší míře jsem využila výstřižky z novějších vydání Vyškovských novin, z let 2004 – 2006, kdy se autoři článků vzhledem k významnému výročí, 60 let od konce druhé světové války, často vraceli k tomuto tématu.

Starší vydání Vyškovských novin byla uložena na vyškovském zámku, kde má sídlo Muzeum Vyškovska. Během svého studia na VŠ jsem si shromažďovala články o historii Rousínova vydané ve Vyškovských novinách a ty jsem ve své práci také využila.

V úvodní kapitole nazvané *Charakteristika situace v Rousínově a jeho okolí v období před druhou světovou válkou, nastínění historie Rousínova* jsem se snažila ve stručnosti shrnout dějiny města Rousínova a k němu přidružených obcí, které

byly ještě před rokem 1942 samostatnými obcemi. Pracovala jsem jak s různými knihami a tematickými brožurami vydanými k 750. výročí založení města Rousínova, které připadlo na rok 1972, tak s brožurami sloužícími k zviditelnění Rousínova. Také jsem využívala sborníky a materiály vydané k výročí zdejších, dříve velmi významných průmyslových závodů. V roce 1966 uplynulo 100 let od založení UP Rousínov a v roce 1987 oslavila stejné výročí pobočka závodu Agrozet Brno v Rousínově. Oba tyto podniky vydaly ke svému výročí materiály mapující jejich historii, a tím pádem zahrnující i období, o kterém pojednává moje práce. Obě brožury jsem využila i v kapitole následující.

Oddíl *Život v Rousínově za druhé světové války* mapuje obecné dějiny města, jeho politický a hospodářský vývoj. Ukazuje, že lidé se během války snažili vést plnohodnotný život, ve městě fungovala řada spolků, z nichž až do svého zakázání měl největší pole působnosti tělovýchovný spolek Sokol. V materiálech uložených v archivech se dovídáme, že v Rousínově působila i řada dalších spolků, jako byl například šachový kroužek nebo myslivecký spolek.

K oddílu školství jsem využívala školní kroniky všech škol, které v Rousínově v období protektorátu fungovaly. Vyučování bylo však v tomto období velmi problematické, Němci si některé prostory sloužící k vyučování zabrali pro sebe, školy se také v zimním období potýkaly s nedostatkem uhlí a čím déle trvala válka, tím častější začala být hrozba leteckých náletů. Mnoho zdejších učitelů se také zapojilo do odbojové činnosti. Za nejvýznamnější osobnost mezi zdejšími pedagogy považuji Vladimíra Hudečka, který dokonce, jakožto člen ilegálního odboje, pocítil na vlastní kůži nacistické věznění.

Svoji pozornost jsem také věnovala osudu menšin žijících v Rousínově, ať už se jednalo o židovské nebo romské obyvatelstvo. O rousínovské židovské obci bylo již napsáno několik prací, dokonce na katedře historie této Pedagogické fakulty vznikla diplomová práce s názvem *Židovské komunity na Vyškovsku v letech 1919 – 1945* od studentky Barbory Svobodové. Ve své práci jsem z ní využila kapitolu týkající se židovské rousínovské obce. O romském obyvatelstvu se vzhledem k jejich kočovnému způsobu života hledaly informace obtížněji. Kromě stručné zmínky v *Obecní kronice Nový Rousínov* jsem nejvíce informací o zdejších Romech našla v archivu, ve fondu Československého zemského četnictva.

Kapitolu *Osudy místních obyvatel a jejich role ve válce* jsem zaměřila hlavně na činnost rousínovských občanů v ilegálním odboji, za který mnozí položili život

v koncentračních táborech. Při zpracování oddílu o ilegálním odboji v Rousínově a jeho okolí jsem nejvíce využívala knihy Dagmar Strykové *Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 - 1945* a *Od okupace k vítězství*, a také původní dochované materiály uložené v již zmiňovaném archivu.

Své místo má v této kapitole také vzpomínka na ty občany města, kteří svůj život položili za mír při boji v zahraničních armádách. Také vzpomínám na ty, kteří zemřeli jen proto, že se ocitli ve špatnou chvíli na špatném místě a ať už se jednalo o odraženou kulku nebo mimo cíl svrženou bombu, přišli o to nejcennější, o život.

Do přílohy jsem přidala mapky Rousínova, fotografie zhotovené v období Protektorátu Čechy a Morava a další historické materiály. O zveřejnění těchto archiválií v mé diplomové práci, které pocházejí ze Státního okresního archivu jsem požádala při návštěvě a bádání ve zmíněném archivu. Pro obohacení a oživení práce jsem přidala také fotografie památníků a hrobů obětí války v Rousínově, které jsem sama vyfotografovala.

Myslím si, že i když od konce druhé světové války uplyne již 65 let, neměli bychom na ni nikdy zapomenout. Dnešní generace zná hrůzy války už jen z knih, filmů, dokumentů a vyprávění, ale měla by si být vědoma, že současný život ve svobodné zemi byl vykoupen životy a utrpením jednotlivců a někdy i celých rodin.

1. Charakteristika situace v Rousínově a v jeho okolí v období před druhou světovou válkou, nastínění historie Rousínova

Město Rousínov leží v širokém údolí na pravém břehu Rakovce přibližně 20 kilometrů východně od Brna. Prochází jím státní silnice Brno - Olomouc. Název města Rousínov je pravděpodobně odvozen od jména Rusín.¹

První písemná zmínka pochází z roku 1222, kdy je v listině krále Přemysla Otakara I. a Jindřicha Vladislava uváděn šlechtic „Petrus de Ruzsinov“.² Původní obec Rousínov ležela v katastru dnešního Rousínovce. Později se pro jejich rozlišení začalo užívat označení Starý a Nový Rousínov.

Nový Rousínov se začal rozvíjet pro svou výhodnou polohu mezi Brnem a Olomoucí. Z roku 1321 o něm pochází zmínka v listině krále Jana Lucemburského. Zde je uvedeno, že ves Rousínov patřila ke královskému „zboží“ jako příslušenství hradu Špilberk.

Právě díky své poloze na trase mezi městy Brno a Olomouc se stal Rousínov formanskou průjezdní obcí, fungovalo v něm mnoho zájezdních hostinců. Stavba železniční dráhy v roce 1869 však tento charakter města změnila.³

Na významu začal ve městě nabývat obchod, na kterém se ve velké míře podílela nemalá židovská komunita žijící v Rousínově.⁴

Již v 19. století zde bylo tradičním řemeslem bednářství a stolařství. Z něj se postupně vyvinul velmi známý nábytkářský průmysl. První významný nábytkářský závod zde založil v roce 1866 Jan Osolsobě.

V roce 1912 byl v Rousínově založen závod Tusculum, později přejmenovaný na UP závody. V letech svého největšího rozmachu, třicátých letech minulého století, zaměstnával asi 1700 pracovníků a byl dokonce největší nábytkářskou firmou v Evropě. V roce 2008 se bohužel historie tohoto slavného

¹ Nekuda, V.: Vlastivěda moravská. Vyškovsko. Brno 1965, s. 416.

² Rousínov, město na rozhraní Hané, Drahanské vrchoviny a moravského Slovácka, Vyškov 2003, s. 5.

³ Nekuda, V.: c.d., s. 416.

⁴ Rousínov, město na rozhraní Hané, Drahanské vrchoviny a moravského Slovácka, Vyškov 2003, s. 10.

nábytkářského závodu uzavřela. Byli to právě stolaři, kteří se v Rousínově velkou měrou podíleli na ilegálním odboji za druhé světové války.⁵

Do popředí se ve 20. století dostal také karosářský průmysl. Dalším významným podnikem byla kolařská dílna Tomáše Lepila, známá později jako Rostroj, a.s.⁶ Ve třicátých letech se zde začaly vyrábět karoserie na domácí podvozky, pro značky Škoda, Praga nebo Walter. Vyráběly se zde karoserie pro všechny účely, například dodávkové, speciální nákladní, mlékařské, stěhovací a hlavně karoserie pro autobusy, na které se výroba závodu přímo zaměřovala. Vývoj v této oblasti postupoval rychle, v roce 1925 byly karoserie dřevěné a oplechované pouze v dolní části, po roce 1930 se už začaly kombinovat materiály dřevěné a kovové. Ve stejné době, v roce 1935, dochází ke změně názvu podniku na „Bří Lepilové a spol.“. Po celou dobu trvání druhé světové války se v závodě vyráběly různé výrobky pro vojenské účely. Díky nim získával závod materiály, které mohl využívat i v civilní výrobě. Za války tak byly vyráběny hlavně lehké nákladní vozy pro živnostníky. Ke konci války došlo k prudkému nárůstu výroby, hlavně karoserií pro soukromé dopravce a po skončení války také pro dopravní podniky.⁷

Okolní obce⁸ vytvářely po celou historii města s Rousínovem jeden celek. Často se spojovaly v jednu vesnici a opět se dělily v samostatné obce.

Nejstarší zmínka o obci Slavíkovice pochází z roku 1237, kdy je zmiňován zeman Předbor ze Slavíkovíc.

O obci Rousínovec se v kronikách dovídáme, že patřila, stejně jako Kroužek či Čechyně, pod farnost příslušející kapitule sv. Petra v Brně. Rousínovec byl hospodářsky silnou obcí, ale utrpěl škody v době třicetileté války. Veškerý cenný majetek odtud odtáhli Švédové. Další velkou ranou pro tuto obec byl požár kostela, fary a velké části vesnice 9. června 1715. Nový kostel, jak jej známe dnes, byl dokončen v roce 1732.

První písemná zmínka o Vážanech je z roku 1364, ještě dříve než ve zmiňovaném roce zde byla patrně zemanská tvrz. Přídavné jméno Královopolské pochází patrně z 15. století. Tehdy byly Královopolské Vážany v majetku

⁵ Nekuda, V.: c.d., s. 417.

⁶ Rousínov, město na rozhraní Hané, Dražanské vrchoviny a moravského Slovácka, Vyškov 2003, s. 10.

⁷ 100 let karosářské tradice v Rousínově. Rousínov 1987, s. 6.

⁸ Jednalo se o obce Rousínovec, Slavíkovice, Královopolské Vážany a Kroužek.

kartouzského kláštera v Nové Vsi, tedy v Králově Poli. Kostel sv. Filipa a Jakuba dal v roce 1786 vystavět náboženský fond, pod který patřily Královopolské Vážany po zrušení kartouzského kláštera.

Obec Kroužek byla jen nepatrná ves, která velmi zpustla v období třicetileté války. Následně se zde střídali různí majitelé. Noví němečtí osadníci sem přišli v roce 1690. Přivedl je nový majitel Ondřej z Kounic.

V 19. století začalo docházet ke stavebnímu přibližování obcí. Každá obec si zatím zachovávala světskou a duchovní samostatnost, děti navštěvovaly samostatné obecní školy. Až později byla měšťanská škola a odborné školy soustředovány do Rousínova.⁹

V roce 1942 byly k Rousínovu přičleněny obce Rousínovec, Slavíkovice, Kroužek a Královopolské Vážany. V roce 1945 se ale Kroužek a Královopolské Vážany opět osamostatnily.¹⁰ Dnes jsou znovu součástí města, navíc k nim přibyla ještě obec Vítovice.

K Rousínovu dnes také neodmyslitelně patří místní část Čechyně. Název pochází od jména Čech - ves Čechova. První zmínka o vsi Čechyně pochází z roku 1350, kdy náležela k panství Vildenberka nacházejícího se tehdy poblíž dnešních Pozořic. Čechyně byla převážně německá obec, do roku 1898 si mohli učitelé na zdejší škole vypomáhat při výuce i češtinou. Nejproblematictějším obdobím pro vzájemné vztahy mezi Rousínovem a Čechyní bylo období druhé světové války. České obyvatelstvo žijící v této obci bylo diskriminováno a naopak v roce 1946 byli zde žijící Němci odsunuti do Německa.¹¹

⁹ Rousínov, město na rozhraní Hané, Dražanské vrchoviny a moravského Slovácka, Vyškov 2003, s. 8.

¹⁰ Nekuda, V.: c.d., s. 416.

¹¹ Nekuda, V.: c.d., s. 316.

2. Život v Rousínově a jeho okolí za druhé světové války

2.1 Obecný nástin života v Rousínově v letech 1938-1945

Na počátku roku 1938 lidé v Rousínově nevěnovali ještě tolik pozornosti událostem v zahraničí, naopak se zabývali svými vlastními starostmi, problémy, ale také radostmi. Dokladem toho jsou zápisy v kronikách, které se věnují běžnému životu, počasí¹², situaci v zemědělství¹³ nebo ve školství. Ještě v lednu nemohl nikdo tušit, jaký směr nabere vývoj v Československu během několika měsíců.¹⁴

Postupem času ale lidé v celé zemi začali s obavami sledovat vývoj politické situace v zahraničí. Někteří věřili nebo alespoň doufali, že všechny problémy budou vyřešeny mírovou cestou. Vývoj událostí v okolí naší republiky nebyl ale pro československé obyvatele příznivý, Němci byli stále nebezpečnější a Hitlerův nápor sílil. Ve stejném období se v Rakousku snažil kancléř Schuschnigg čelit „říšskému nacismu“, Hitlerův nápor byl ale příliš silný.¹⁵ U Čechů způsob „vyřízení“ Rakouska¹⁶ vyvolal úžas, noviny byly vyprodány. Začaly debaty o tom, že tlak na Československo bude nyní mnohem silnější. Při německém „Drang nach Osten“ stálo Československo Hitlerovi v cestě.¹⁷

Z projevů Adolfa Hitlera zazněly zřetelné narážky proti Čechoslovákům, které byly přímo vměšováním se do vedení suverénního státu. Hitler si tím činil nárok „na ochranu“ všech Němců, i když žili mimo hranice Německa. Na Hitlerovy

¹² V historických pramenech se dovídáme o mimořádné události z oblasti meteorologie. Občané Královopolských Vážan, ale také Rousínova mohli 26. ledna shlédnout o půl osmé večer polární záři, tedy jakýsi sluneční odraz. Trval asi hodinu. Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna (dále jen SOA Vyškov): Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 94.

¹³ V první polovině května udeřily mrazy, které zničily květy ovocných stromů. Nejvíce postiženy byly třešně. ... Suchým počasím na jaře utrpělo největší škody obilí seté právě na jaře. ... Cukrovka byla z jedné třetiny zničena hmyzem. SOA Vyškov: Tamtéž, s. 94.

¹⁴ Tamtéž, s. 94.

¹⁵ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 205.

¹⁶ Ráno 12. března 1938 hlásilo rádio, že v sousedním Rakousku byl nastolen nacistický režim. Kancléř Kurt von Schuschnigg se vzdal. Plebiscit, jenž měl rozhodnout o samostatnosti Rakouska, byl již před tím na nátlak Německa odvolán. Vnitřní rozklad v Rakousku byl tak připraven, že Německo se mohlo odvážit zabrat Rakousko, zvláště když nevidělo žádný odpor velmocí a sousedů Rakouska. A tak německé říšské vojsko vtáhlo do Rakouska a země se stala součástí říše. SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 205.

¹⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 205/206.

narážky dobře a nebojácně odpověděl Dr. Milan Hodža rozbořem politických poměrů v Evropě a vyslovil jasné odhodlání bránit celistvost Československa.¹⁸

Když byl opravdu zaznamenán pohyb německého vojska k československým hranicím, nařídila vláda republiky 21. května povolání dvou ročníků zálohy a příslušníků speciálních zbraní a okamžitě nechala obsadit státní hranice. Henleinovo „Es kommt der Tag“ nebylo prozatím naplněno.¹⁹

Češi si stále více uvědomovali nebezpečí ze strany Němců, a to i když ještě nepřekročila jejich vojska československé hranice. Na 22. květen byly určeny volby v mnoha místech československého pohraničí, tedy v místech, kde žilo převážně německé obyvatelstvo. V této době začala proti českému národu a republice štvaná kampaň v německém tisku i rozhlasu.²⁰

12. června se konaly v Královopolských Vážanech volby do obecního zastupitelstva. Předloženo bylo 5 kandidátních listin. Výsledky voleb byly následující:

1. strana lidová 127 hlasů
2. strana republikánská 107 hlasů
3. strana sociálně demokratická 42 hlasů
4. strana národně socialistická 26 hlasů
5. strana komunistická 30 hlasů²¹

V létě proběhly intenzivní výcvikové instruktážní kurzy pro vojáky v záloze. Jeden takový se konal také v Rousínově, vedoucím školitelem se stal zdejší učitel Václav Travěnek.²²

Vyhlášení všeobecné mobilizace československé branné moci,²³ týkala se mužů do 40 let, bylo reakcí na situaci za hranicemi. Mobilizaci armády uvítali obyvatelé města Rousínova s nadšením a dobrovolně se hlásili k obraně vlasti. Ihned byly také místním obyvatelstvem obsazeny důležité objekty, jako například nádraží,

¹⁸ Milan Hodža: „Nebáli jsme se tisíc let, nebojíme se ani dnes!“, SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov, s. 205.

¹⁹ „Es kommt der Tag“, volně „Přijde den“. Henlein používal toto sousloví ve smyslu, že v tento den skončuje s českým národem; SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov s. 209.

²⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 209.

²¹ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 95.

²² Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov. Dějiny a socialistická přítomnost. Brno 1982, s. 224.

²³ Všeobecná mobilizace československé branné moci byla vyhlášena 23. září 1938 v 21:15 hod.

železniční viadukty, a zesílilo se sledování obyvatelstva v přilehlých německých vesnicích.²⁴

Po vyhlášení mnichovské dohody byli obyvatelé Rousínova velmi roztrpčeni a zklamáni. Umocnila to ještě situace, kdy Rousínovem procházeli Češi žijící v pohraničí, které Němci vyhnali ze svých domovů.²⁵ Pro uprchlíky bez možnosti ubytování bylo na Moravě zřízeno 154 dočasných hromadných ubytoven, nejbližše Rousínovu byla taková ubytovna v Sokolnicích u Brna.²⁶ Čtyřicet osob, které neměly kam jít, bylo také narychlo ubytováno v rousínovské sokolovně, kde zůstaly do konce roku 1938. Místní obyvatelstvo se jim snažilo pomáhat.²⁷

S příchodem demobilizovaného vojska z pohraničí přišli i příslušníci československých bezpečnostních sborů. I na zdejší stanici se jich z pohraničí několik vrátilo.²⁸

Hrozba blížícího se válečného konfliktu se odráží i zápisech rousínovských kronikářů.²⁹

Začala příprava civilní protiletecké obrany, protože reálně hrozilo riziko leteckých útoků, ať už za účelem hmotných škod nebo jen psychického nátlaku na obyvatelstvo. V celé zemi bylo nutné plnit nařízení o zatemnění oken. Ze začátku bylo kontrolováno dokonalé zatemnění alespoň jedné místnosti, ve které se muselo svítit, ale navenek nesmělo být světlo vidět. V Rousínově byla zakoupena poplachová siréna na elektrický pohon a umístěna na střeše radnice. Mimo to se stále více kupovaly plynové masky a formovaly čety na obranu v případě útoku bojovými plyny, yperitem³⁰. Prováděly se cvičné poplachy, neboť byla nutná příprava a

24 V těsné blízkosti Rousínova se nacházely dvě německé vesnice - Čechyně, Komořany, SOA Vyškov: Kronika tělocvičné jednoty Sokol ve Slavíkovcích.

25 SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

26 Bartoš, J., Trapl, M.: Vlastivěda moravská. Země a lid. Svobodný stát za okupace. Brno 2004, s. 177.

27 V Rousínově byl vytvořen výbor, který měl koordinovat pomocné akce pro tyto uprchlíky. Pořádaly se také sbírky v jejich prospěch. Jedna taková sbírka vynesla ve Slavíkovcích, místní části Rousínova, 673,- Kč, 155 kg pšenice a asi 100 kg mouky. V Rousínovci se vybralo 993,- Kč, 50 kg pšenice a 80 kg žita. Obyvatelé Rousínova věnovali do sbírky 2600,- Kč a různé množství potravin. Všude se pro ně sbíralo také oblečení. Postupem času se uprchlíci začlenili mezi občany Československa. Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 224.

28 Zpět do Rousínova se vrátili vrchní strážmistr Leopold Valenta, František Kabela, štábní strážmistři Bedřich Koubek, Alois Onderka a Vykydal; SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

29 „Zbrojíme silněji a silněji, opevňujeme hranice. Musí to být, neboť jen silný je dnes respektován. - Neděláme to pro válku, nýbrž abychom uchránili mír.“ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908–1954, s. 208.

30 Yperit (zvaný také hořčičný plyn) je vojenský plyn, který byl použit Němci v první světové válce. Poprvé byl vynalezen Frederikem Guthrie v roce 1860. Patří do skupiny zpuchýřujících bojových látek, projevuje se leptáním sliznic. Yperit proniká i ochranným oděvem a jeho působení se urychluje

pohotovost, aby při reálném útoku nenastala panika. Pro službu CPO³¹ byli určeni nevojáci a osoby starší 50 let. Všechny členky Odboru dobrovolných sester při Československém červeném kříži si daly zkoušet krev a nabídly se jako dárkyně pro armádní nemocniční účely v případě války.³²

Henleinova strana³³ podporovaná hitlerovým Německem vyvolala v pohraničí incidenty ve snaze vzbudit domnění, že Němci jsou utiskováni, že československá státní správa není ve stavu udržet a zajistit pořádek. Tím měla být dána příčina, aby Německo získalo příležitost zakročit v Československu jako ochránce sudetských Němců a pořádku obecně. Plánem bylo obsadit pohraničí, kde žila většina německy mluvících obyvatel.³⁴

Následkem požadované autonomie Slováků a štvavé německé propagandy byl na Slovensku porušen veřejný pořádek a bezpečnost. K jeho obnovení byli na Slovensko posláni příslušníci četnického sboru z Moravy. Z rousínovské stanice odjel vrchní strážmistr Jakub Šedrla a štábní strážmistr Karel Pohl. Oba jmenovaní se pak vrátili až v polovině března 1939, kdy Slovensko vyhlásilo samostatný stát.

Rychlý spád událostí, hlavně konference v Mnichově, která se konala ve dnech 29. a 30. září 1938, zasadil Československu těžké rány.³⁵ V době zveřejnění mnichovské smlouvy demonstrovali v Rousínově na náměstí dělníci proti politice vlády a žádali neustupovat fašistickému násilí.³⁶

V tuto dobu už byli z Rousínova nájímáni dělníci do Německa na práci a továrny v Československu dostaly erární zakázky pro potřeby říše.³⁷

V republice také docházelo k rozsáhlým vnitropolitickým změnám, kdy byl vydán zákaz činnosti KSČ a strana posléze rozpuštěna.³⁸ Komunističtí zástupci museli být vyloučeni z Národního shromáždění a také z orgánů samosprávy.

na vlhkých místech (podpaží, genitálie). Oběť má pocit, že cítí vůni česneku, což zapříčiňuje sloučenina alicin. Hodně postižené části je třeba amputovat. Yperit se nazývá podle města Yprès, kde byl Němci použit poprvé. Chemicky se jedná o sloučeninu Bis (2-chlorethyl) sulfid.

³¹ Civilní protiletectká obrana, zkratka CPO.

³² SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov, s. 208/209.

³³ Konrad Henlein se narodil v roce 1919 v Maffersdorfu, jeho otec byl Němec, matka Češka. V říjnu 1933 založil politické hnutí, které se v roce 1935 přetvořilo v politickou stranu Sudetendeutsche Partei (SdP). Postupem času si získal důvěru nacistických pohlavárů a v roce 1938 jej Adolf Hitler jmenoval komisařem pro sudetoněmecké oblasti. Po skončení války se pokoušel jménem nacistů o uznání mnichovské dohody, při cestě do území osvobozeného americkou armádou byl zajat a uvězněn v Plzni. 10. května spáchal sebevraždu, když si podřezal žíly pomocí skel ze svých dioptrických brýlí.

³⁴ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 209.

³⁵ SOA Vyškov: Kronika tělocvičné jednoty Sokol ve Slavíkovcích.

³⁶ Černý, A. a kol.: 750 let města Rousínova. Brno 1972, s. 49.

³⁷ Tamtéž, s. 49.

³⁸ Zákaz činnosti KSČ byl vydán 20. října 1938 a 27. prosince dochází k jejímu úplnému rozpuštění.

V Rousínově tak museli odstoupit z obecního zastupitelstva čtyři jeho členové, takže z původních třiceti zůstalo 26 členů. V krátké době to byla druhá zásadní změna ve vedení Rousínova. Již v létě musel ze zdravotních důvodů odstoupit starosta Jan Frölich.³⁹

Napjatou situaci s nejistými vyhlídkami na budoucnost umocnila ještě epidemie slintavky a kulhavky, která vypukla v Královopolských Vážanech a nebyla zde snad domácnost, která by nepocítila její následky.⁴⁰

Občané města se začali dělit na dva tábory, na přívržence Němců a jejich odpůrce. V archivních materiálech se tak dovídáme o pedikérovi Josefu Řičánkovi, který podle policejních záznamů prováděl protistátní propagandu a pronášel protistátní hesla. Za vše mluví jedno z nich: „*Hitler je poctivý a spravedlivý člověk. Je jenom kancléřem a nenechá si říkat prezident jako ti druzí.*“⁴¹

Na Štědrý den roku 1938 projížděl tehdejší prezident tzv. druhé republiky Dr. Emil Hácha Rousínovem na Slovensko k poradám se slovenskými státníky a odtud se vracel dne 31. prosince 1938 do Prahy.⁴²

Daleko horší rány zasadilo Německo Československu v následujícím roce. 14. března 1939 vyhlásilo Slovensko svobodný Slovenský štát, také Podkarpatská Rus se stala nezávislou. Obě země tím přestaly být součástí Československa. 15. března došlo k obsazení zbytku Čech a Moravy německými vojsky⁴³ a další den byl vydán výnos⁴⁴, který zřizoval Protektorát Čechy a Morava jako součást Velkoněmecké říše.⁴⁵

V den vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava⁴⁶ projely Rousínovem jednotky německé okupační armády. Pořádkovou službu konali v Rousínově

³⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 225.

⁴⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 – 1959, s. 95.

⁴¹ Dalšími Řičánkovými hesly údajně byly: „*Beneš nevyhovuje, ten nás zklamal.*“, nebo „*Hitler nebere peníze od státu, žije prostě, kdežto Beneš má obrovské příjmy ze státní pokladny.*“ SOA Vyškov: Četnická stanice Rousínov, karton 2 - korespondence.

⁴² SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁴³ Samotné obsazování československého prostoru však začalo již 14. března 1939 na Ostravsku, kam německé jednotky pronikly, aby zajistily severomoravskou průmyslovou oblast před možnou anexí ze strany Polska. ... Okolo šesté hodiny ranní 15. března 1939 vpadly německé okupační síly na zbývající území českých zemí na všech plánovaných směrech, „aby zde“ - podle Hitlerova rozkazu určeného pro wehrmacht - „zajistily životy a majetek všech obyvatel bez rozdílu“. Maršálek, P.: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002, s. 15.

⁴⁴ Výnos vůdce a říšského kancléře ze 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava (Erlass des Führers und Reichskanzlers vom 16. März 1939 über das Protektorat Böhmen und Mähren). Tento normativní akt se skládal z praumbule nadiktované Hitlerem a ze třinácti článků. Maršálek, P.: c.d., s. 15.

⁴⁵ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1951-53, nestr.

⁴⁶ Protektorát Čechy a Morava byl vyhlášen 16. března 1939.

ordneři⁴⁷ ze sousedních německých obcí. Obyvatelstvo města bylo překvapené těmito událostmi, při průjezdu transportů německých armád se v jejich očích objevily slzy. Lidé se však brzy vzpamatovali z prvotního šoku a spolu s příslušníky zdejší četnické stanice začali pracovat proti okupantům. Ilegálně poslouchali zahraniční rozhlas, kde získávali informace o vývoji politické situace. Četníci spolu se spolehlivými občany tiskli na četnické stanici letáky obsahující projevy vládních činitelů ze zahraničí. Tyto letáky byly pak vždy v noci rozhazovány mezi české obyvatelstvo a také odesílány do vzdálenějších míst věrným a spolehlivým českým obyvatelům.⁴⁸

Část německé armády projíždějící Rousínovem zůstala v německé vesnici Čechyně v bezprostřední blízkosti Rousínova. Příslušníci této armády v doprovodu čechyňských obyvatel často chodili do Rousínova, kde v obchodech vykupovali spotřební zboží. Využívali k tomu uměle zvýhodněného kurzu marky vůči koruně (1 : 10). Ani místní obyvatelstvo nezůstalo pozadu se skupováním zboží na horší časy. Tyto masové nákupy způsobily rychlý nárůst cen.

Barevné kovy, z nich hlavně železo, byly v této době nedostatkovým zbožím.⁴⁹ Stavební ruch byl i v tomto období velmi čilý, problematické ale bylo sehnat stavební materiál. Stejně obtížně byly k dostání stolařské potřeby. Právě stolařské řemeslo bylo v Rousínově velmi rozšířené a na mzdě zaměstnanců stolařských dílen byly často závislé celé rodiny.⁵⁰

Z úředního nařízení docházelo k sepisování všech dojnic, drůbeže a dalšího drobného hospodářského zvířectva. Z jedné nosnice požadovaly úřady odvést 60 kusů vajec. Proto se mnoho kusů dobytka, a hlavně drobné drůbeže, chovalo tzv. „na černo“. Nebezpečné v takovém případě bylo ale to, že úřady posílaly namátkové kontroly do domácností.⁵¹

Okupanti se snažili propagandisticky ospravedlnovat svoji přítomnost, proto bezprostředně po vyhlášení protektorátu⁵² připravili schůzi v sále hotelu Záložna, ale účast rousínovských obyvatel byla nepatrná. Němečtí představitelé hovořili špatnou

⁴⁷ Ordneři byli nazýváni příslušníci zpravodajské ozbrojené složky Henleinovy Sudetoněmecké strany, vojensky organizovaní a uniformovaní. Jejich činnost byla povolena 14. května 1938 ministerstvem vnitra jako Freiwilliger Schutzdienst provádějící záškodnickou činnost.

⁴⁸ Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁴⁹ Československé kovové mince mizely z oběhu, aby je Němci nemohli použít pro své účely.

⁵⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 251.

⁵¹ Tamtéž, s. 252.

⁵² Okupanti, kteří pobývali v Čechyni, připravili schůzi pro české obyvatelstvo na neděli 19. března. České obyvatelstvo bylo zváno vyhlašování z rozhlasových vozů.

češtinou o novém státním zřízení, o české autonomii, o ochraně českého národa, místní jim však právem neuvěřili.⁵³

Poněvadž ihned po příchodu okupantů bylo nařízeno odevzdání střelných zbraní, uschovali příslušníci četnické stanice své soukromé i vojenské zbraně s potřebným počtem nábojů po případné použití proti okupantům. Této činnosti se zúčastnili příslušníci sboru, kteří přišli ze Slovenska, a to strážmistři Josef Cvilink, Rudolf Lisoněk a Rudolf Raš.⁵⁴

Obyvatelé Rousínova si stále snažili zachovat svoji národní hrdost. Oslavy prvního máje byly v tomto roce ale naposledy na několik dalších let slaveny záplavou československých praporů.⁵⁵

Od druhé poloviny roku 1939 začal v Rousínově silný provoz německého vojska k polským hranicím. V tuto dobu Rousínov stále ještě žádal o připojení Rousínovce, Slavíkovice a Královopolských Vážan kvůli úpravě katastru.⁵⁶

Rok 1939 nepřinesl jen politickou pohromu pro český národ, ale Rousínov zažil i velkou živelnou katastrofu 14. srpna 1939. V dobových kronikách existuje zápis o krupobití, jaké žádný pamětník nezažil. *„Po páté hodině odpoledne se velmi setmělo a černé hrozivé mraky zatáhly oblohu. Po chvíli počaly tlouci na okna jednotlivé kroupy, jako když hází malými kamínky. Čím více nárazů přibývalo, až konečně jednotlivosti zmizely a bylo slyšet neobyčejný hukot podobající se vodopádu. Na střeších poskakovaly kroupy jako míčky, listí ze stromů se ztrácelo a zůstalo viset jen rozbité ovoce, jež dříve bylo ukryto mezi listím. Stromy čněly k nebi jako holé větve. Směr krupobití byl od severu, velikost krup až holubího vejce. Krupobití trvalo asi jen 20 minut, ale způsobilo nesmírné škody. Pole a zahrady poskytovaly smutný pohled, mezi zelenou barvou leželo množství bílých krup, stromy, zelenina, brambory a řepa byly ztlučeny do země k nepoznání.“*⁵⁷ Už v tak těžkých chvílích, jako byla německá okupace, dostalo zdejší obyvatelstvo další ránu. Jejich úroda, obživa na zimu byla zničena. Škody byly nejenom na úrodě, ale také na majetku. *„V dědině ležela na zemi taková spousta krup, že se země bělala. Lidé lopatami kroupy odhazovali a metlami odmetali. Při srpnovém horku roztálo toto neobyčejné množství krup až v noci. Po krupobití lidé zděšení, s nářkem vycházeli ze stavení a nařikali*

⁵³ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 225.

⁵⁴ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁵⁵ Černý, A. a kol.: c.d., s. 49.

⁵⁶ Tamtéž, s. 49.

⁵⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Kroužek 1937 – 1975, s. 93.

nad způsobenou škodou. Mnoho okenních tabulí bylo krupobitím vyraženo. Jen na školní budově bylo vybito 25 tabulí. I nejstarší lidé z dědiny potvrzovali, že takové krupobití a pohromy nepamatují.“⁵⁸ Pravdivost a věrohodnost vykreslení hrozných přírodních katastrof pohledem kroužeckého kronikáře potvrzuje také zápis v obecní kronice Královopolských Vážan.⁵⁹

Letní měsíce tohoto roku byly ve znamení mezinárodního politického napětí. Poslední dny v srpnu byly potom přímo kritické, v té době totiž odmítlo Polsko vyjednávání s Německou říší o jejich požadavcích a 1. září 1939 vypukla polsko-německá válka.⁶⁰

Ceny potravin a textilií začaly v září prudce stoupat. Aby bylo usměrněno a redukováno zásobování obyvatelstva, byly 1. října zavedeny potravinové lístky. Zásobování potravinami bylo usměrněno a prováděno lístky, které byly speciálně rozdělené pro určité druhy potravin.⁶¹ Postupně byl na lístky vázán také odběr mýdla a začaly také fungovat zvláštní průkazy na odběr textilií. Omezen byl také prodej petroleje.⁶²

S blížící se zimou narůstala také poptávka po uhlí. Tento nárůst způsobil nedostatek paliva, a proto musely být vydány kmenové listy na uhlí, do nichž každý spotřebitel uvedl svoji potřebu uhlí na celý rok a také obchodníka, u kterého si uhlí zakoupí. Vzhledem ke klesajícím zásobám uhlí byli ale obchodníci nuceni vydávat jen pět procent uhlí z roční spotřeby měsíčně.⁶³

⁵⁸ Tamtéž, str. 95.

⁵⁹ „Dne 14. srpna byla naše obec postižena velkou živelnou pohromou, která předstihla všechny ostatní. O čtvrté hodině odpoledne přehnala se od severozápadu bouře provázená hrozným krupobitím. Tři čtvrtě hodiny sypaly mraky kusy ledu velikosti slepičího vejce. Pohled hrozný, žalostný. Ovocné stromy úplně otlučeny zůstaly holé bez list, jen pahýly silnějších větví a ovoce na zemi. Polní plodiny, brambory, řepa, kukuřice, fazole, mák přeraženy a roztlučeny. Na obytných staveních okna vytlučena, zdi a střechy otlučeny. Krup napadlo tak, že na druhý den ležely 20 cm vysoko.“ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 – 1959, s. 99.

⁶⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Kroužek 1937 – 1975, s. 101.

⁶¹ Lístek č. 1 na poživatiny s ústřížky na krupici, kroupy, rýži, luštěniny, vajíčka, kávu a kávové náhražky, čaj; Lístek č. 2. na maso pro dospělé osoby a pro děti od 6 – 14 let. ; Lístek č. 3 na maso pro těžce pracující osoby; Lístek č. 4 na maso pro velmi těžce pracující osoby; Lístek č. 5 na maso pro děti do šesti let; Lístek č. 6 na tuky pro dospělé; Lístek č. 7 na tuky pro těžce pracující; Lístek č. 8 na tuky pro velmi těžce pracující; Lístek č. 9 na tuky pro děti do 6 let; Lístek č. 10 na tuky pro děti od 6 – 14 let; Lístek č. 11 na chléb pro starší 10 let; Lístek č. 12 na chléb pro těžce pracující; Lístek č. 13 na chléb pro velmi těžce pracující; Lístek č. 14 na chléb pro děti do 6 let; Lístek č. 15 na chléb pro děti 6- 14 let; Lístek č. 16 na mléko pro dospělé ¼ litru na den; Lístek č. 17 na mléko pro děti do 6 roků a pro kojící matky a ženy těhotné, denní dávka ½ litru na den; Lístek č. 18 na cukr (40dkg cukru na osobu týdně – pak sníženo na 35 dkg a na 30 dkg); SOA Vyškov: Obecní kronika Kroužek 1937 – 1975, str. 103.

⁶² Tamtéž, s. 101.

⁶³ Tamtéž, s. 103.

Nebezpečí ze strany Němců rostlo s přibývajícím časem. I v Rousínově už lidé pociťovali vzrůstající německou moc. V roce 1940 gestapo začalo vyhledávat a zatýkat přední funkcionáře KSČ, Svazu přátel SSSR a příslušníky Sokola. Jakmile se příslušníci četnické stanice dověděli, že někteří občané mají být zatčeni, snažili se je předem upozornit na nebezpečí a zmařit tak plány gestapa. Jako konkrétní případ může být uvedeno vyrozumění tehdejšího redaktora Rovnosti Františka Chládky, pánů Vobejdy, Sedlaříka, Plchota, Březiny a mnoha jiných. Březina, Sedlařík a Vobejda před gestapem uprchli a první dva žili až do osvobození v lesích nedaleko Rousínova v ilegality. Vobejda byl pak později gestapem zatčen.⁶⁴

Rok 1940 byl krutý i co se týká počasí. Už v lednu Rousínov bičovaly kruté mrazy, naměřeno bylo až 35°C pod nulou. Silnice byly po celý únor neprůjezdné vinou silných sněhových vánic. Při tání velkého množství sněhu došlo v březnu v Rousínově k záplavám.⁶⁵ V kronikách je tato povodeň popisována jako největší od roku 1929.⁶⁶

Chov domácího dobytka a drůbeže byl také určitým způsobem regulován. Nařízením Moravského svazu pro mléko a vejce musel každý majitel přihlášených slepic odvést z jedné nosnice 60 vajec ročně za cenu 14,20 K za 1 kg.⁶⁷

V rámci omezených možností se snažilo rousínovské obyvatelstvo najít kulturní vyžití. Byl velký zájem o české knížky, ale jakákoli veřejná činnost byla sledována nacisty. V této době fungoval v Rousínově stále ještě spolek Sokol, který se snažil o osvětovou a vzdělávací činnost. Pořádaly se také veřejné přednášky a koncerty. Pod záštitou místní osvětové komise vystoupilo v sokolovně Volné pěvecké sdružení z Vyškova. Lidé takové akce hojně navštěvovali, protože to bývala příležitost odreagovat se od všedních starostí.⁶⁸

Nacisté také českému obyvatelstvu nařídili připravovat válečné sbírky. Největší zájem byl o nedostatkové barevné kovy a o papír. Lidé se snažili vždy dát

⁶⁴ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁶⁵ Náhlá obleva rozvodnila potoky a nepomohlo ani to, že byly regulované. Voda se začala vylévat z koryt a zaplavovat okolí. SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 101.

⁶⁶ „Po prudkých táních vznikla 14. března povodeň. Od lesů z Vítovic, Vážan a Habrovan přihnaly se spousty vody, jež zatopila luka a pole za mlýnem (říká se tam „Na rybníku“). Rovněž Rakůvka se rozvodnila kol Klevetova Čechyňského mlýna.“ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 253.

⁶⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 101.

⁶⁸ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 256.

jen tolik, aby nebyli podezřelí, že nechtěli dát nic. Ve Slavkově se také konal odvod koní, během Protektorátu Čechy a Morava již podruhé.⁶⁹

Postupem času se obyvatelé města stále častěji setkávali s německými vojáky. V obcích Rousínov, Rousínovec, Slavíkovice, Kroužek a Královopolské Vážany mohlo být k roku 1941 podle soupisu ubytováno 62 důstojníků a 1000 - 1400 poddůstojníků. K jejich ubytování se využívala například školní budova nebo byli ubytováni přímo v soukromých domech.⁷⁰

V tomto roce také došlo k pensionování legionářů z I. světové války. Pokud se jednalo o muže mladší 55 let, tak si museli hledat nové zaměstnání. Z obecních služeb museli odejít strážník Josef Tuček či školník v Živnostenské škole pokračovací František Skála. Rovněž řídící učitel Vladimír Hudeček byl ve svých 48 letech takto pensionován, stejně jako četnický strážmistr Šedrla, který pak pracoval jako dělník u firmy Ant. Skřivánek a syn, továrna nábytku.⁷¹ Na Šedrlovo místo byl jmenován vrchní strážmistr Alois Mikel, který se jako Čech brzy po okupaci přihlásil k německé národnosti. Mikel byl přísluhovačem Němců, vychvaloval při každé příležitosti nacistický režim, schvaloval postup okupantů, občany české národnosti a příslušníky stanice šikanoval pro každou maličkost.⁷²

Arbeitsamt⁷³ uspořádal v Rousínově 28. září 1941 „odvod“ pracovních sil. Zaměstnanci ze všech závodů se shromáždili v sokolovně, kde se konaly prohlídky a vybraní jedinci byli hned přičleňováni do závodů v tzv. Sudetech, v Rakousku a Korutanech. Odvod trval dlouho do noci. U všech pracujících byly zavedeny pracovní knížky.⁷⁴

Z klimatického pohledu nebyl uplynulý rok nijak abnormální. Počasí stálo mezi občany jen na okraji jejich zájmu, každý se snažil zaopatřit své základní potřeby, protože příděly potravin stále více klesaly. Naopak stoupala jejich cena na černém trhu.⁷⁵

Situace se nijak výrazně nezměnila ani v roce 1942. Přestože byla úroda na polích velmi dobrá, stále stoupal zájem o potraviny a o veškeré další zboží. Černý trh

⁶⁹ Tamtéž, s. 261.

⁷⁰ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 236.

⁷¹ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908-1954, s. 284.

⁷² SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁷³ Arbeitsamt, česky pracovní úřad.

⁷⁴ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s.284.

⁷⁵ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 103.

přímo bujel. Obchodníci si také často nechávali produkty pro svoji potřebu, nebo čekali, až se cena vyšplhá ještě výš.⁷⁶

Na obecním úřadě se stále zvyšoval počet personálu, protože vznikala nová správní oddělení v souvislosti s úkoly, které Němci kladli. Četníci tak museli uvolnit spodní patro úřadu, ve kterém měli do té doby své zázemí. V uvolněných prostorách vznikala nová oddělení, např. zemědělské, zásobovací a vyživovací.⁷⁷

Zdejší obyvatelé se také museli podílet na různých akcích ve prospěch německé armády na frontě. Často se proto pořádal sběr papíru, železa nebo barevných kovů. Vzhledem k nedostatku strategických surovin, převážně kovu, došlo 3. dubna k odebrání kostelních zvonů. Pro německé vojáky, kteří bojovali v Sovětském svazu, byla vyhlášena sbírka zimního šatstva, tzv. Winterhilfe. Většina obyvatel se této sbírky účastnila jen z povinnosti, rozhodně ne z dobré vůle. Odevzdali proto jen nezbytně nutné, aby se sami nedostali do problémů, jinak ovšem nechtěli Němců žádným způsobem pomáhat.⁷⁸

12. dubna 1942 byly organizovány pracovní odvody mladých⁷⁹, kteří pak hned nastupovali do různých míst v Německu, například do Mnichova, Jeny nebo Vratislavi.⁸⁰

Po spáchání atentátu na Heydricha⁸¹ byly obce rousínovského četnického obvodu obstoupeny německými vojenskými jednotkami, které prováděly důkladné domovní prohlídky, jejichž účelem bylo zjištění pachatele a pátrání po zbraních a osobách žijících v ilegalitě. Při těchto prohlídkách bylo v Rousínově zatčeno mnoho osob a následně byly předány gestapu. Všechny však byly po krátkém pobytu z vězení gestapa propuštěny.

Gestapo ve stejné době zatklo také celou rodinu kapitána četnictva ve výslužbě Karla Vykoukala. Stalo se tak proto, že jeho syn Karel Vykoukal, poručík československého letectva, bojoval proti okupantům v zahraniční československé armádě. Rodina Vykoukalova byla vězněna v internačním táboře ve Svatobořicích.⁸²

⁷⁶ Tamtéž, s. 104.

⁷⁷ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 226.

⁷⁸ Tamtéž, s. 236.

⁷⁹ Z Rousínova odešli mj. Radek Vrba, Jarek Halouzka, Věra Hudečková.

⁸⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 295.

⁸¹ Reinhard Heydrich (1904 -1942). Do NSDAP vstoupil v roce 1931, dne 4. června 1942 podlehl zranění po atentátu ze dne 27. května 1942. Zavedením brutálního režimu usiloval o takzvanou pacifikaci Čechů, decimoval zejména inteligenci, inicioval a organizoval masové vyvražďování Židů.

⁸² V obci Svatobořice existoval internační tábor určený rodinným příslušníkům účastníků československého zahraničního odboje. Byl to jediný tábor tohoto druhu v celém Protektorátu Čechy a Morava. Budován byl od roku 1941 na pozemcích o rozloze šest hektarů, svému účelu začal sloužit

V nedalekých Dražovicích byli takto postiženi příbuzní Pátera Františka Hály, který rovněž odešel do emigrace a jehož hlas slyšali lidé v ilegálním vysílání rozhlasu z Londýna.⁸³

Na rousínovské četnické stanici docházelo k častým výměnám četníků. Vždy byli ale někteří z četníků na stanici německé příslušnosti. Dne 5. prosince 1942 byl vrchní strážmistr Alois Mikel pro svoji neschopnost přemístěn na stanici Kostelec u Jihlavy, odkud přišel na zdejší stanici vrchní strážmistr Jindřich Schön, rovněž německé národnosti.⁸⁴

Česká samospráva obce byla v Rousínově zrušena, z rukou starosty Stanislava Spurného převzal vedení obce vládní komisař Jan Russmann. Obec ještě před touto změnou stačila prosadit připojení okolních obcí k Rousínovu⁸⁵.

Rousínov uvítal sloučení obcí, jiné to ale bylo u představitelů obecního zastupitelstva v Rousínovci, kteří byli zásadně proti. Nejinak tomu bylo i v ostatních připojených vesnicích.⁸⁶

Přestože bylo jen mizivé procento nezaměstnaných, lidem se žilo velmi těžce. Rousínov byl známý jako město továren, žilo zde více dělníků než úředníků. Právě při porovnání jejich platových podmínek je vidět, jak těžce se zdejším lidem žilo. V roce 1942 dosáhla nejvyšší mzda dělníka v dřevozpracujícím průmyslu 400 K týdně, zatímco plat úředníka byl až 3000 K za měsíc. Právě na stolařích prováděli Němci tzv. „metodu cukru a biče“. Sice navyšovali dělníkům plat, ale kupní síla peněz neustále klesala. Tím více ale bujel čelný trh, na němž některé druhy zboží, zejména potraviny, zvýšily svoji cenu oproti úředně stanovené hodnotě až desetinásobně. Tento trend se pokoušel Okresní úřad ve Vyškově zmírnit častými pokutami, které máme doloženy i v Rousínově. Několika rousínovským stolařským

v září 1942. O jeho vzniku rozhodl Berlín v souvislosti s činností československého londýnského exilu, jenž inicioval jednu z největších akcí evropského odboje – atentát na Reinharda Heydricha, šéfa Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě. V noci na 17. září byla zahájena Akce E (Emigranti), v jejíž první fázi bylo pozatýkáno a do svatobořického internačního tábora převezeno více než 1900 příbuzných československých emigrantů, z nichž drtivá většina byla tvořena členy zahraničních armád. Táborem celkově prošlo více než 2700 osob. Část internovaných mužů pracovala nejprve na dostavbě ubytovacích zařízení, později mimo vlastní tábor v chemické a zbrojní výrobě. Ženy pracovaly v krejčovských a pletařských dílnách, později pomáhaly při výrobě munice. Dočasně zde byli internováni i Židé, kteří zde měli jen zastávku při cestě do koncentračních a vyhlazovacích táborů; In.: Kux, J. a kol. Internační tábor Svatobořice, sborník, Brno 2008, s. 6.

⁸³ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 288.

⁸⁴ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁸⁵ K Rousínovu byly 1. července 1942 připojeny obce Rousínovec, Slavíkovice, Kroužek, Královopolské Vážany.

⁸⁶ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 227.

dílnám byly uděleny pokuty za předražování nábytku od 4 000,- až do 60 000,- v celkové sumě 174 000,- K. ⁸⁷

Na jaře 1943 byli odvezeni do sběrných táborů příslušníci cikánské rasy z celého rousínovského obvodu. V květnu se pak konal u pracovního úřadu ve Slavkově odvod žen. Pracovní povinnosti nepodléhaly jenom ženy nad 45 let, pak ženy s alespoň jedním dítětem pod šest let a nebo se dvěma dětmi pod 14 let. Zařazovány byly do místních továrních podniků, zatímco muži byli v tuto dobu stále ještě posíláni do továren v Říši. ⁸⁸

Všem četnickým stanicím bylo jménem okresního hejtmana⁸⁹ nařízeno, aby jejich příslušníci vykonávali hospodářské kontroly mlýnů. Všechny tyto kontroly byly neúspěšné, naopak s vědomím zdejších českých četníků se mlelo ve mlýnech načerno, stejně jako se načerno choval dobytek a drůbež. ⁹⁰

Na konci roku 1943 bylo již zřejmé, že dříve nebo později dojde k porážce Německa. Bohužel i v Rousínově existovali lidé, kteří si přáli pravý opak. Jedním z nich byl rodák z Královopolských Vážan, bývalý rakouský důstojník Tomáš Drápal. Za své zásluhy ve prospěch Říše byl jmenován v tomto roce komisařem v Rousínově. ⁹¹

Následující rok vypadal každodenní život v Rousínově stejně jako v letech předešlých. Stále silněji kvetl černý obchod s potravinami, nebylo ale zbylí, lidé je museli kupovat, protože potraviny určené na přiděl nezasytily nikdy celou rodinu. Ať už byla situace ve městě jakákoli, lidé měli aspoň dobrý pocit z informací, které značily, že brzy bude konec války. ⁹²

Na pozemku mlynáře Františka Pavizy v místní části Rousínovec vedle jeho mlýna byl v roce 1944 postaven tábor říšské pracovní fronty. ⁹³ Tento pozemek musel mlynář Němcům přenechat a oni na něm nastavěli dřevěné, podezděné baráky pro své vojáky. Místo se stalo výcvikovým táborem Reicharbeitsfronty. Uniformovaní mladíci se zde cvičili v předvojenské výchově. Po absolvování zdejšího výcviku byli mladí vojáci posíláni rovnou na frontu, kde v roce 1944 už německá armáda znatelně ztrácela svoji převahu. V Rousínově si lidé těžko zvykali

⁸⁷ Tamtéž, s. 227.

⁸⁸ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 296.

⁸⁹ Okresním hejtmánem byl jmenován Dr. Feike, německý příslušník.

⁹⁰ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁹¹ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 105.

⁹² Tamtéž, s. 106.

⁹³ Pracovní fronta, něm.Reicharbeitsfront.

na pochody vojáků s německými písněmi, v jejich „kapele“ bylo slyšet nejvíce bubny a pištce. Mladíci byli hlavně z Německa a s místním obyvatelstvem se nestýkali, protože se báli. Měli zákaz komunikovat s Čechy. Leckdy se při příležitostném setkání od nich podařilo něco zjistit. Zvlášť když se některý z vojáků vrátil z dovolené, z Německa. Lidé od nich většinou slyšeli nářky na americké bombardování, které působilo v německých městech velké škody.⁹⁴

Na jaře bylo zdejší obyvatelstvo opět pobouřeno novým zatýkáním gestapem, když byla prozrazena ilegální vojenská organizace „Obrana národa“, jejímž vedoucím byl učitel Václav Travěnc z Rousínova.⁹⁵ I kulturní život byl v Rousínově notně přiškrcen.⁹⁶

Rousínovští začali také více pociťovat nebezpečí leteckých náletů. První letecký poplach byl vyhlášen 13. července 1944 a trval 30 minut. Naštěstí v Rousínově nebyl žádný významný strategický bod určený k bombardování. Pouze vlakové nádraží a na něm stojící vlaky byly v říjnu tohoto roku napadeny hloubkovými letci z palubních zbraní.⁹⁷

Blížící se vyvrcholení války naznačovaly Rousínovem stále častěji procházející nepřátelené vojenské jednotky. Přes Rousínov tak prchali například maďarští Němci, které zatlačovala postupující osvoboditelská vojska.⁹⁸

Na konci roku 1944 došlo k povolání mladých zemědělců, kteří byli do této doby z nucených prací v Říši vynecháváni. 8. prosince museli být všichni zemědělci ročník 1921 – 1923 dovedeni do místa odvodu, což pro Rousínov znamenalo do Slavkova. Neprováděly se zde ani lékařské prohlídky a vesměs všichni příchozí byli odvedeni. Z Rousínova došlo k odvedení jedenácti osob, které se potom musely podílet na budování zákopů proti blížící se osvoboditelské frontě v Rakousku.⁹⁹

V posledním roce druhé světové války byl už Rousínov naprosto pohlcen do válečných událostí. Ještě na počátku roku se Němci pokoušeli stavět opevnění na Moravě, kam byli k budování zákopů odváděni muži ve věku 17 – 45 let. Postupem času se ale věková hranice zvýšila na 60 let. Rousínovští byli většinou posíláni budovat zákopy do okolí Holešova.

⁹⁴ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 299.

⁹⁵ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

⁹⁶ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 301.

⁹⁷ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 236.

⁹⁸ Tamtéž, s. 236.

⁹⁹ Tamtéž, s. 235.

Ve stejnou dobu probíhala další ročníková akce, tentokrát zaměřená na obyvatele narozené v letech 1927 a 1928. Ti měli být dosazeni na pracovní místa již dříve odvedených mužů na práci zajišťující opevňování.¹⁰⁰

V únoru došlo k narušení komunikací, kdy byly podminovány mosty a budovaly se železobetonové nebo dřevěné barikády na silnicích. Stále častěji bylo ve vzduchu vidět sovětská letadla a od Vyškova nabírala na hlučnosti dělostřelba. Rousínovské náměstí bylo v březnu ostřelováno sovětským letadlem a v dubnu na Rousínov dopadly čtyři menší bomby.¹⁰¹

Přechod fronty přes Rousínov tragicky zasáhl také do života civilního obyvatelstva. V Rousínovci byly u svého domu zasaženy granátem dvě děti. Šestnáctiletý Jiří Sedlařík zemřel následně v brněnské nemocnici a jeho bratr Antonín přišel o nohu.

Od 20. dubna se v Rousínově přestalo s pravidelnou výrobou v továrnách a většina rousínovských občanů se přestěhovala do provizorních krytů, vybudovaných převážně ze sklepů ve svých domech. V tento den byly na Rousínov svrženy první bomby, které si naštěstí nevyžádaly oběti na životech.¹⁰²

Rousínov měl podle původních plánů tvořit součást obranného pásma Vyškova, ale německým vojákům se nepodařilo na rousínovské vlakové nádraží dostat vlak s municí. Cestou do Rousínova byla tato vlaková souprava, doprovázená příslušníky SS, vrácena zpět k Vyškovu a v odpoledních hodinách¹⁰³ byla na nádraží v Lulči napadena sovětskými bombardéry. Sovětská akce byla úspěšná, vlak s municí byl zničen.¹⁰⁴

V den osvobození Rousínova¹⁰⁵ přiletělo navečer německé letadlo a svrhlo bombu, která na Široké ulici¹⁰⁶ zasáhla Františka Šlimara, jež se díval z okna. František Šlimar se tak stal poslední přímou obětí osvobozovacích bojů v Rousínově. I v době nastalého míru ale ještě válka v Rousínově zabíjela. Po odchodu Němců zůstalo všude na polích či v příkopech velké množství munice, granátů, nábojů či

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 235.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 236.

¹⁰² Informační zpravodaj města Rousínova, duben 2006, s.6.

¹⁰³ Stalo se tak zmíněného 20. dubna 1945.

¹⁰⁴ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 237.

¹⁰⁵ Rousínov byl osvobozen 27. dubna 1945.

¹⁰⁶ Široká ulice je dnes pojmenována po Janu Skálovi, který zde měl svůj domek. Skála byl umučený za druhé světové války v koncentračním táboře.

pancéřových pěstí ¹⁰⁷. Právě zmíněnou pancéřovou pěst našel školák Ladislav Lázníčka, ta při manipulaci vybuchla a smrtelně jej zranila. Jeho smrt byla smutnou tečkou za rousínovskými oběťmi druhé světové války. ¹⁰⁸

Vzhledem k tomu, že lidé nevěděli, jak dlouho budou boje o Rousínov trvat, zásobovali se důkladně potravinami. Využili také možnosti odvést si cukr ze slavkovského cukrovaru, který zde ležel vyroben, ale v těchto pohnutých dnech nenašel odběratele. ¹⁰⁹

Sovětská vojska se na území Rousínova dostala už 25. dubna, kdy se přes Slavíkovice dostala až dovnitř do Rousínova. Němci, kteří zde ještě v té době zůstávali, začali panikařit. Buď se dávali na útěk nebo se nechávali dobrovolně zatknout. Boje o osvobození nebyly jednoduché, sovětsí vojáci se po úspěšném výpadu vrátili zpět do Slavíkovice, čehož využili Němci a Rousínov znovu obsadili. Civilní obyvatelstvo se v tuto těžkou dobu skrývalo v krytech, většinou zbudovaných ve sklepech zdejších domů. Sovětským jednotkám se Rousínov podařilo dobýt s pomocí posily ze Slavkova během 27. dubna a kolem třetí hodiny odpoledne byl Rousínov osvobozen. ¹¹⁰

Po celou dobu osvobozovacích bojů zůstali na zdejší stanici četníci a zachránili tak majetek a budovu před drancováním. Službu pak nastoupili ihned po osvobození Rousínova. ¹¹¹

Ihned po osvobození bylo všude plno sovětských vojáků. V živnostenské škole byla narychlo zřízena nemocnice. Sovětsí vojáci se stěhovali do domů českých občanů, které ovšem brzo přešlo nadšení z jejich přítomnosti. Vojáci si rádi přisvojovali jejich věci, ať už se jednalo o oblečení, jízdní kola nebo hodinky ¹¹². Časté bylo také obtěžování zdejších žen sovětskými vojáky. Naštěstí se jednotky po osvobození nezdržely dlouho a část se jich dala na cestu hned druhý den, 28. dubna, směrem na Tučapy a Vyškov, o který se stále vedly těžké boje. Právě Vyškov v následujících dnech utrpěl velké škody a stal se patrně nejpostiženějším městem na okrese. Ať už bylo chování sovětských vojáků jakkoli zavržení hodné, je třeba zmínit, že jich při osvobozování města padlo 57. Byli pochováni na různých místech,

¹⁰⁷ Pancéřová pěst, něm. Panzerfaust, byla zbraň, kterou Němci používali k ničení pancéřových aut a tanků.

¹⁰⁸ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 213.

¹⁰⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 236 / 237.

¹¹⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 210.

¹¹¹ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

¹¹² Odcizování hodinek bylo tak časté, že se vžil mezi lidmi ruský požadavek „davaj časy - davaj bystro“.

většinou přibližně tam, kde padli a až později byla jejich těla přemístěna na zdejší hřbitov.¹¹³

Příslušníci četnictva s českou národností sabotovali, pokud to jen trochu bylo možné, po celou dobu okupace veškerá nařízení a rozkazy, a ve všech případech se snažili pomáhat českému obyvatelstvu. I přesto bylo v rousínovském obvodu gestapem zatčeno 94 českých občanů, ze kterých mnozí zemřeli v koncentračních táborech a věznicích, nevyjímaje osoby cikánské a židovské. Ti, kteří nacistické věznění přežili, se po určité době nebo po osvobození Československa vrátili do svých domovů.

Vrchní strážmistr Šlapal byl po osvobození za svou horlivou proněmeckou činnost a spolupráci s gestapem zajištěn a po vyšetření předán Lidovému soudu v Brně.¹¹⁴

Během druhé světové války se objevilo více takových, kteří buď přímo spolupracovali s Němci, nebo s nimi aspoň sympatizovali. Jednou z nich byla Marie Dostálová, žena už osmkrát trestaná před válkou. Během okupace byla přímo posedlá udavačskou vášní. Jen náhodou nenapáchala více zla, než byly domovní prohlídky nebo vyšetřování. Udala řadu rousínovských občanů u gestapa nebo u německé policie či německého vojska. Byla také v častém styku se dříve zmiňovaným vrchním strážmistrem Šlapalem. Dostálová tak například udala stolaře Josefa Dvořáka a štábního strážmistra Františka Strunu pro nedovolené přechovávání zbraní. Do jejich bytů tím přivedla čtyři vojáků, které sice nic nenašly, ale byty vydrancovaly. Kvůli hospodářským deliktům se pokusila udat zdejšího mlynáře Obořila. Byla také podezřelá z udání Antonína Panenky, který po zatčení později zemřel v koncentračním táboře Osvětim. Tento čin jí ale nebyl nikdy dokázán. Za ostatní prokázaná udání byla odsouzena Lidovým soudem k deseti letům těžkého vězení.¹¹⁵

Trestu neunikl ani Tomáš Drápal z Královopolských Vážan, který měl po celou dobu okupace výrazně proněmecké názory. Rád a vždy ochotně Němcům pomáhal a dostávalo se mu za to odměny. Údajně hned na počátku protektorátu veřejně vítal příchod okupačních vojsk. Nechal se slyšet, že nastala ta správná doba pro budování kariéry: *„Pánové, teď je dobrá doba na dělání kariéry. ... Uvidíte, že*

¹¹³ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 214.

¹¹⁴ SOA Vyškov: Československé zemské četnické velitelství pro Moravu, Památník, nestr.

¹¹⁵ Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 21. září 1945, s. 2.

jednoho dne to dotáhnu na ministerské křeslo.“ Drápal se ihned v roce 1939 začal stýkat s Němci a časem si u nich vydobyl tolik důvěry, že se z řídicího učitele stal vládním komisařem. Jeho další činností bylo vydávání dobrozdání o chování rousínovských občanů. Tomáš Drápal usedl na lavici obžalovaných u Lidového soudu v Brně bezprostředně po skončení války. I u soudu si počínal sebevědomě, necítil se v žádném případě vinen. Kromě spolupráce s Němci byl obviněn z toho, že v roce 1941 udal Josefa Skřivánka, stolaře z Královopolských Vážan, pro hanobení Německa a v roce 1943 četnického štabního strážmistra Františka Strůnu pro protiněmecké smýšlení. Při procesu jej dokonce musel několikrát soudce Dr. Selucký napomínat. Soud jej uznal vinným a 16. srpna 1945 byl odsouzen k deseti letům vězení a jeho veškerý majetek propadl státu.¹¹⁶

Při osvobozovacích bojích byly v Rousínově zničeny dva rodinné domy.¹¹⁷ Velké škody utrpěl také Obořilův mlýn, kdy byla nejvíce zasažena mlýnice na rozdíl od obytné části, která žádné velké škody neutrpěla. Velké škody utrpěla rovněž věž kostela sv. Máří Magdaleny na rousínovském náměstí. Němci zde měli pozorovatelnou a kulometné „hnízdo“, a tak byla věž ostřelována sovětskými jednotkami. Celková škoda na majetku ve městě Rousínov byla stanovena přibližně na 600 000,- Kčs.¹¹⁸

Kromě materiálních škod došlo za války také k rapidnímu zhoršení zdravotního stavu občanů, převážně pak malých dětí. Lékařská péče nebyla v tomto období dostatečná, přes veškerou snahu českého zdravotnického personálu chyběl materiál a léky pro nemocné. Přednost dostávali pacienti v Říši. Negativní vliv mělo na lidi jak fyzické, tak psychické vypětí, které se podepsalo na snížené odolnosti obyvatelstva hlavně vůči různým infekcím.¹¹⁹

Rousínov byl a stále je součástí vyškovského okresu. Ten tvořilo za druhé světové války 117 obcí a z toho v devadesáti byl doložen aktivní protifašistický odboj. Do domácího odboje bylo z okresu zapojeno 586 osob, z nichž bylo 297 vězněno ve věznicích a koncentračních táborech. Umučeno a popraveno bylo celkem 201 z nich. Na zahraničním protifašistickém odboji se podílelo 61 občanů z okresu Vyškov, 29 z nich zemřelo při výkonu svého poslání, 15 obětí bylo z řad příslušníků

¹¹⁶ SOA Vyškov: Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959, s. 109.

¹¹⁷ Domy byly zničeny při zmiňovaném bombardování Široké ulice. Zničen byl dům Fr. Valehrachové a Frimlův dům. V Široké ulici také vyhořel sklad firmy Hoffman a spol., kde se vznítily laky a jiné podobné hořlaviny uložené v dřevěné budově, příčinou požáru bylo také ostřelování.

¹¹⁸ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 211.

¹¹⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: c.d., s. 237.

československého letectva ve Velké Británii, čtyři další tam zemřeli jako příslušníci pozemního vojska. V Sovětském svazu zemřeli dva členové československé vojenské jednotky, čtyři občané našli smrt jako partyzáni a tři oběti z řad obyvatel vyškovského okresu si vyžádala účast při Pražském povstání. V koncentračních táborech zemřelo také 232 židovských spoluobčanů a 32 romských příslušníků z Vyškova. ¹²⁰

Na celém vyškovském okrese si podle statistik vyžádala druhá světová válka smrt téměř šesti set zdejších obyvatel. Nemělo by se také zapomínat na 985 vojáků Rudé armády a 55 rumunských vojáků, kteří položili svůj život při osvobozovacích bojích na vyškovském okrese. ¹²¹

¹²⁰ Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovo 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 336.

¹²¹ SOA Vyškov: Vyškovské noviny, 6. května 2005.

2.2 Veřejný život v Rousínově

2.2.1. Spolková činnost

Před vypuknutím druhé světové války působila v Rousínově a jeho okolních obcích velká řada spolků. Nejvýznamnějším zdejším spolkem byla Tělovýchovná jednota „Sokol“ v Rousínově.¹²²

Původcem myšlenky¹²³ založit český výchovný spolek Sokol byl Dr. Miroslav Tyrš.¹²⁴

Tělovýchovná jednota Sokol v Rousínově byla založena v roce 1871¹²⁵ a je jednou z nejstarších sokolských jednot na Vyškovsku¹²⁶. Jednalo se o vlastenecký spolek v duchu tehdejšího sokolského hnutí sloužící k pěstování tělovýchovy a divadelní činnosti. Rousínovský Sokol pod sebou sdružoval několik odborů. Významnou událostí rousínovského Sokola byla stavba sokolovny na místě starého pivovaru, která byla dokončena v roce 1932.¹²⁷

Činnost Sokola byla zastavena 12. dubna 1941, obnovena byla až v roce 1945. Vzhledem k tomu, že se rousínovské sokolstvo dovědělo o zákazu činnosti spolku ještě před oficiálním vyhlášením, mohla se zachránit spousta věcí z jeho majetku. V noci na 12. dubna byl starosta jednoty upozorněn župou¹²⁸ o zákazu činnosti, a tak mohl zachránit aspoň hmotný majetek před nacisty. Při uzavření Sokola tak nebyla ve spolku žádná hotovost, vše bylo „vyčerpáno“. Tělovýchovné nářadí bylo převezeno do školy, kde jej okamžitě ředitel A. Grác zapsal do majetku školy. Jediné, co se tedy dostalo do rukou protektorátní moci, bylo sokolské kino.

Aktivní byla ve zdejší oblasti i další jednota. Ze zpráv v kronice vyplývá, že Tělocvičná jednota Sokol Slavíkovice, která byla založena v roce 1910, se

¹²² Tamtéž, s. 271.

¹²³ Miroslav Tyrš: *„Sokol jest spolek českých mužů, žen a dorostu, kteří si obrali za svůj životní úkol svým životem, jeho ukázněností a umravněností, jeho zdravotní a svěžestí přivodit v celém národě českém a slovenském obrodu, aby byl zdravotně silný.“*

¹²⁴ PhDr. Miroslav Tyrš (1832 - 1884), kritik, historik umění, estetik, profesor dějin na UK a ČVUT v Praze. Podílel se na zakládání českého organizovaného tělovýchovného hnutí Sokol.

¹²⁵ SOA Vyškov: *Obecní kronika Nový Rousínov 1908 -1954*, s. 271.

¹²⁶ Jen o rok dříve vznikl Sokol ve Slavkově.

¹²⁷ SOA Vyškov: *Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954*, s. 271.

¹²⁸ Župa znamená územní jednotku tělovýchovných a sportovních organizací, v tomto případě Sokola.

účastnila X. jubilejního všesokolského sletu v Praze, který se konal ve dnech 3. až 6. července 1938 a z této sokolské obce na něj odcestovalo 45 osob.¹²⁹

Ještě před úplným rozpuštěním Sokola docházelo k zatýkání hlavních představitelů ČOS¹³⁰, většina z nich pak zahynula v koncentračních táborech, nejvíce jich zemřelo v Osvětimi¹³¹.

Z vyškovské sokolské obce bylo zatčeno a odvečeno gestapem celé její předsednictvo, jmenovitě starosta vyškovské sokolské obce Bořivoj Band'ouch¹³², redaktor župního věstníku Jan Mazel, starosta Vyškova JUDr. Jan Hon¹³³, který byl zároveň členem předsednictva ČOS, dále profesor Karel Měřínský¹³⁴, profesor Jaromír Tomandl¹³⁵, Marek, Lacina - všichni z Vyškova. Dodatečně zatkl gestapo i Karla Hona¹³⁶ z Vyškova. Všichni jmenovaní v koncentračních táborech zahynuli. Jenom Jan Mazel se vrátil a mohl tak podat svědectví o statečnosti vězňených Čechů, o jejich velké lásce k vlasti, o jejich touze po svobodě, stejně jako svědectví o bestialitě Němců a o zvěrstvech, která páchali.

11. října byl Sokol rozpuštěn úplně a jmění propadlo ve prospěch říše.¹³⁷ Po rozpuštění Sokola zůstala pro osvětovou práci v Rousínově jen obecní knihovna umístěná v sokolovně, pak místní Osvětová komise - jejíž činnost byla značně omezena.¹³⁸

¹²⁹ SOA Vyškov: Národní škola Slavíkovice 1917 – 1973, s.197.

¹³⁰ ČOS = Česká obec sokolská.

¹³¹ Osvětim byl koncentrační a vyhlazovací tábor, který byl vybudovaný v dubnu 1940, v březnu byl postaven pobočný tábor v Birkenau (Březinka) – Osvětim II., zahynulo zde až 1,5 milionů osob, převážně Židů, v lednu 1945 byl osvobozen Sověty.

¹³² **Bořivoj Band'ouch** se narodil 10. července 1889 v Nevojcích. Byl řídícím učitelem v Křenovicích a také činným v Sokole, kde se stal nejprve starostou slavkovsko-bučovské župy Petra Chelčického a později starostou vyškovské župy Milíčovy. Zatčen byl 6. října 1941 a následně odvezen do Kounicových kolejí v Brně. Zemřel 26. března 1942 v koncentračním táboře v Osvětimi.

¹³³ **JUDr. Jan Hon** se narodil 18. srpna 1897 ve Vyškově. Už jeho otec byl celý život aktivně činný v Sokole a syn Jan v této tradici pokračoval. Byl starostou města Vyškova, celý život se angažoval v Sokole. Aktivní zůstal i po jeho oficiálním rozpuštění. Zahynul 8. dubna 1942 v Osvětimi.

¹³⁴ **Karel Měřínský** byl profesorem státního reálného gymnázia ve Vyškově. Narodil se 18. února 1886 ve Vyškově a zahynul v Osvětimi 8. ledna 1942.

¹³⁵ **Jaromír Tomandl** byl stejně jako K. Měřínský profesorem na státním reálném gymnáziu ve Vyškově. Byl rodákem ze Slavičína, narodil se 6. února 1904. Zemřel 14. března 1942 v Osvětimi.

¹³⁶ **Karel Hon** byl nejmladším z bratrů Honových. Nejstarší Alois zahynul v roce 1918, druhorozený Jan byl umučen v roce 1942 v Osvětimi. Karel Hon zemřel paradoxně až po osvobození Československa 13. května 1945 v koncentračním táboře v Plattingu v Bavorsku.

¹³⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 272.

¹³⁸ Tamtéž, s. 283/284.

V době druhé světové války se utvořil Spolek divadelních ochotníků „Sušil“, jehož prvním počinem byla divadelní hra „Pasekáři“ od Fr. Sokola - Tůmy.¹³⁹ Mezi činné spolky patřil hasičský sbor, jenž oslavil v roce 1943 padesát let své činnosti. Nově se utvořily „Šachový kroužek“, Spolek chovatelů drobného zvířectva a Spolek zahrádkářů.¹⁴⁰

V Královopolských Vážanech a také v blízké Čechyni pořád aktivně fungovala myslivecká sdružení.

Z nepatrného záznamu v pramenech se můžeme dočíst, že v Rousínově existoval rybářský kroužek, který využíval rybníček u Obořilova mlýna, a také si pronajal rybník ve Vítovicích.¹⁴¹

Jediným místem, kam se dalo jít v Rousínově ve válečných letech pobavit, bylo kino. V Rousínově promítala za války dokonce kina dvě - v sokolovně a v lidovém domě. Zájem zdejších lidí byl velký, i když museli před filmem shlédnout deník¹⁴², neboli žurnál, který sloužil Němcům jako jejich propaganda.¹⁴³

Pod úřednickým tlakem během války se začalo plánovat vytváření spolků pro spolupráci s Němci. V Rousínově o takových spolcích veřejně hovořil pouze Tomáš Drápal, ředitel Hospodářské záložny a řídící učitel v Královopolských Vážanech.¹⁴⁴

¹³⁹ Tamtéž, s. 283/ 284.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 291.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 284.

¹⁴² Žurnály německé Ufy se v kině promítaly už od roku 1938. Nepokrytě propagovaly nacistickou ideologii a oslavovaly Hitlera. Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov. c.d.,s. 291.

¹⁴³ Tamtéž, s. 291.

¹⁴⁴ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 270.

2.2.2. Školství

České školství prožívalo za doby okupace nejtěžší období svého vývoje. Vyhlašovací a germanizační plán hitlerovského fašismu zasahoval na nejcitlivějších místech do výchovy a vyučování na českých školách. Zpočátku nenápadně, ale postupem času stále silněji.

Za druhé světové války fungovala v Rousínově a jeho přidružených obcích celá řada škol. V Rousínově to byla národní škola, měšťanská škola dívčí či obecná a chlapecká škola měšťanská. Ve Slavíkovcích potom fungovala obecná a národní škola.

Školství bylo další oblastí, kterou velmi poznamenala nacistická ideologie. Ve školách byla zakázána výuka dějepisu, byly totiž chystány nové učebnice, ve kterých měl být český národ vylíčen jako slabí lidé, kteří od počátků žili v područí Němců. V žádném z vyučovaných předmětů se nesměly používat učebnice a českým školám byly odebrány a zapečetěny školní kroniky.¹⁴⁵ Němčina byla zavedena postupně do všech tříd obecné školy jako hlavní denní předmět.¹⁴⁶

Z obecních a školních knihoven byly vyřazovány všechny knihy, ve kterých byla třeba jen malá zmínka o Československu. Také byly vyloučeny knihy ruských, francouzských, anglických a amerických spisovatelů. Knihovníci se snažili co nejvíce českých knih zachránit, proto sami vyřazovali české knihy, pořizovali nové seznamy knih a vyřazené knihy ukryli, aby nemohly být zabaveny a zničeny.¹⁴⁷

Vedení národní školy spolu s celým učitelským sborem usilovalo o to, aby byly děti chráněny od morálních škod a zařízení školy od škod materiálních. Cenné knihy z učitelské a žakovské knihovny byly uschovány po dobu okupace u jednotlivých učitelů a u řídícího učitele Vl. Hudečka. Rovněž cenné pomůcky¹⁴⁸ byly před frontou ukryty. Předměty z barevného kovu byly zavčas odmontovány a nahrazeny železnými.¹⁴⁹

¹⁴⁵ SOA Vyškov: Kronika národní školy Slavíkovice 1917-1973, nestr.

¹⁴⁶ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-1953, nestr.

¹⁴⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Kroužek 1937 – 1975, s. 107.

¹⁴⁸ Cennými pomůckami ve škole bylo rádio a psací stroj.

¹⁴⁹ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-1953, nestr.

V důsledku mobilizace nastoupili 24. září vojenskou službu mnozí členové¹⁵⁰ učitelského sboru obecné a chlapecké školy měšťanské v Rousínově.¹⁵¹

Další zásahem v chlapecké škole bylo zabránění jejich místností sloužících jinak pro výuku. Dočasně byly také zabráněny obě nouzové místnosti ve staré školní budově pro vojenské účely, později v nich byli přechodně ubytováni vystěhovalci z pohraničí.¹⁵²

Protože nestačil ani počet zbylých učitelů, ani místností, aby mohlo být udrženo vyučování v normálním rozsahu, bylo nutné spojit žactvo pobočných tříd s třídami kořenovými¹⁵³. Žáci museli sedět místy i dva na jedné židli, neměli kde psát, knihy museli mít jen na koleně, a tak někdy seděli raději na podlaze než společně na židli.¹⁵⁴

Ostatní učitelé museli vyučovat i předměty jiných odborů, než které běžně učili, čím samozřejmě také utrpěla kvalita vyučování.¹⁵⁵

V době největšího napětí a překotných událostí politických od 24. září do 8. října 1938 se každý den konalo společné shromáždění žáků, při němž byly vždy žákům vyloženy události, aby byli správně informovaní a tím se přispělo se k udržení kázně a zabránilo panice. Mimo to se nacvičovalo vyklízení budovy a krytí žáků v zahradě pro případ leteckého útoku. Oboje bylo později nařízeno výnosem¹⁵⁶ okresního školského výboru ve Vyškově z 30. září 1938.¹⁵⁷

Učitelé, kteří nastoupili vojenskou službu v důsledku mobilizace, se postupně vraceli. Nejdříve se vrátil katecheta František Musil, pak odborný učitelé Travěnek, Kořínek a Klimeš, kteří se vrátili do měsíce. Odborný učitel L. Mareš se vrátil teprve 17. listopadu a K. Sedlmajer dokonce až 8. prosince 1938. Pravidelné vyučování se tak mohlo začít opět realizovat až od 8. prosince.¹⁵⁸

¹⁵⁰ Jednalo se o tyto učitele: Jan Klimeš, Jan Kořínek, Lad. Mareš, František Musil a Karel Sedlmajer, o několik dní později byl povolán i Antonín Travěnek.

¹⁵¹ SOA Vyškov: Kronika obecné chlapecké školy, s.168.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ V první a druhé třídě chlapecké školy tak bylo přes 60 žáků, ačkoli místnosti byly určeny jen pro 40 žáků.

¹⁵⁴ SOA Vyškov: Kronika obecné chlapecké školy, s.198/169.

¹⁵⁵ Odborní učitelé Mareš a Sedlmajer byli mobilizováni a odborná učitelka Klára Vymazalová měla zdravotní dovolenou. Dovolenu sice ukončila ihned, jak se dověděla o problémech, přesto do jejího návratu do Rousínova uplynulo několik dní, protože doprava byla velice omezena. Proto vyučoval plný počet hodin i učitelský praktikant Vl. Knapek a všichni učitelé měli zpravidla 30 hodin v týdnu.

¹⁵⁶ Jednalo se o výnos číslo 4633.

¹⁵⁷ SOA Vyškov: Kronika obecné chlapecké školy, s. 172.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 172

Vzhledem k tomu, že válka poznamenávala základní potřeby člověka, bylo důležité, aby se aspoň dětem dostalo co nejlepší péče v daných podmínkách. Proto se pořádaly různé „akce“ pro žáky škol. Jednou z nich byla tzv. ošacovací akce. Poprvé byla provedena už v lednu 1939. Cílem bylo ošacení chudobných žáků obecné školy. Oblečení věnovala Okresní péče o mládež ve Slavkově u Brna¹⁵⁹. Bylo poděleno celkem 12 dětí.¹⁶⁰

Od listopadu 1938 do 31. ledna 1939 trvala mléčná stravovací akce.¹⁶¹ Stravovací akci prováděl učitelský sbor za finanční podpory obecní rady rousínovské a Okresní péče o mládež ve Slavkově u Brna. Akce byla zakončena předčasně pro zásobovací potíže.

12. února 1939 začala akce nová, tentokrát „polévková“. Národní škola ji pořádala společně s měšťanskou školou. Potraviny darovala „Národní pomoc“ ve Slavkově u Brna.¹⁶²

Z vitamínové akce, organizované ministerstvem vnitra, bylo poděleno celkem 22 dětí¹⁶³.

Zásobovací potíže nepotkaly pouze „akce“ ve školách. Problém byl také s dodávkou uhlí. Uhelné prázdniny proto byly velmi časté. Doloženy jsou například uhelné prázdniny trvající od 5. února do 3. března 1940, kdy právě nedostatek uhlí byl důvodem pro přerušení školní docházky na celý měsíc. Nebo také situace v dalším školním roce, kdy vánoční prázdniny končily místo 20. ledna až 4. března 1942, právě kvůli nedostatku otopu.¹⁶⁴

Do obecné a měšťanské chlapecké školy museli docházet žáci i ze vzdálenějších obcí. Kromě žáků ze samotného Rousínova se jednalo o děti z obcí Rousínovec, Kroužek, Slavíkovice, Velešovice, Holubice, Královopolské Vážany, Vítovice, Habrovany, Olšany, Tučapy, Podbřežice, Dražovice, Komořany a české děti z Čechyně.¹⁶⁵

¹⁵⁹ Okresní péče pro mládež zajistila 4 obleky, 1 hubertus a 7 párů bot.

¹⁶⁰ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-1953, nestr.

¹⁶¹ V 41 stravovacích dnech bylo podáno 3 924 porcí mléka, z toho 1615 zdarma. Bylo spotřebováno 932,5 litrů mléka v hodnotě 1398,75 korun. Celkový náklad činil 1469,75 korun.

¹⁶² SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁶³ Výsledkem vitamínové akce bylo, že 13 dětí obdrželo po 1 tubě C vitamínu, 6 žáků dostalo po 1 kelímku šípkové marmelády a 3 žáci po 1 dragee z černého rybízu.

¹⁶⁴ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931 - 53, nestr.

¹⁶⁵ SOA Vyškov: Kronika obecné a chlapecké školy měšťanské v Rousínově 1928 - 1961, s. 199.

Učitelé museli z výnosu okresního školského výboru ¹⁶⁶ prokázat svůj árijský původ předložením rodových dokladů, jinak nesměli vyučovat. ¹⁶⁷

Učebnice pro školní rok 1940/41 už nebyly vydány. Jako kdyby se s výukou českých dětí už nepočítalo. Dřívější učebnice, atlasy a mapy se přitom nesměly vůbec používat, a tak si učitelé museli připravovat vyučovací materiály vlastnoručně. ¹⁶⁸

Z nařízení okresního školního výboru byly ve stejném školním roce zahájeny kurzy němčiny pro učitelské sbory. V Rousínově se zúčastňovalo těchto kurzů 44 učitelů a učitelek. Vyučování vedly: na I. stupni uč. L. Ševčíková, na II. stupni paní Vaculová. ¹⁶⁹

Kurzy němčiny pokračovaly i ve školním roce 1941/42 a byly povinné pro všechny členy učitelského sboru. První skupinu vedla odborná učitelka Eliška Pravdová, kterou inspektor R. Sedláček označil za nejlepší učitelku němčiny – druhou skupinu vedl ředitel školy. Aby se hovořilo o užitečných pedagogických otázkách, připravil ředitel školy témata z všeobecné metodiky v německém jazyce. ¹⁷⁰

9. a 13. října 1942 se museli podrobit nařízeným zkouškám z němčiny členové učitelského sboru ¹⁷¹ Zkoušky se konaly ve Vyškově za předsednictví nově zřízené německé hlavní školy. ¹⁷²

Úsilí Němců po ovládnutí českého školství se projevilo nejprve rozdělením zemské školní rady na německou a českou. Českou zemskou radu vedl Dr. Rozhold, který oddaně sloužil německému režimu. Do české zemské školní rady byli přidělováni němečtí zemští inspektoři. Od října 1942 byl radou do Rousínova přidělen Fr. Mirschitzka, který byl pověřen inspekcí vyučování německého jazyka na českých obecných a hlavních školách. Jeho úkolem bylo kontrolovat také administrativu škol, která podle nařízení musela být vedena německy. ¹⁷³

¹⁶⁶ Jednalo se o výnos 4215 ze dne 17. září 1940.

¹⁶⁷ SOA Vyškov: Kronika obecné školy ve Slavíkovcích 1940 – 1945 (1961), nestr.

¹⁶⁸ SOA Vyškov: Kronika obecné školy ve Slavíkovcích 1940 – 1945 (1961), nestr.

¹⁶⁹ SOA Vyškov: Kronika obecné a chlapecké školy měšťanské v Rousínově 1928 - 1961, s. 199.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 205.

¹⁷¹ Z členů učitelského sboru jich bylo 10 aprobováno, 4 reprobováni, 2 osvobozeni - učitelka němčiny E. Pravdová a J. Vacula.

¹⁷² SOA Vyškov: Kronika obecné a chlapecké školy měšťanské v Rousínově 1928 - 1961, s. 213.

¹⁷³ Tamtéž, s. 214.

Malé pozitivum v této nelehké době bylo, že žáci směli využívat fungujících kin v Rousínově a měli tak aspoň příležitost k odreagování se.¹⁷⁴

Nacistický režim pokračoval s osvětou ve školách i nadále. V zápisech z kronik se k roku 1943 uvádí, že žáci se museli povinně učit německý jazyk. Od třetího postupného ročníku měly děti výuku němčiny dokonce třikrát týdně. Dětem byly do hlavy také vtlačovány pozměněné dějiny v rámci výuky dějepisu. Bylo proto nutné, aby se děti pravdu o českých dějinách dovídaly aspoň doma od rodičů.¹⁷⁵

S pocity odporu přijímali všichni vyučující nové a nové rozkazy nadřízených úřadů. Přesto se učitelé snažili žáky přimět k vlasteneckému cítění. Morálním škodám čelila škola za vydatné a taktické pomoci členů učitelského sboru. Byly pořádány různé výchovné akce, které posilovaly v dětech národní uvědomění.¹⁷⁶

Místní školské rady byly za okupace zrušeny. Jejich pravomoc přešla na starosty obcí. V Rousínově z počátku na komisaře Russmana z Vyškova, později na předsedu správní komise Tomáše Drápala, řídícího učitele z Královopolských Vážan. Za jeho podpory bylo vybudováno do všech učeben obecné školy elektrické osvětlení.

Po dobu pronásledování učitele Skácela z Tučap byla na obecní škole zorganizovaná podpůrná akce ve prospěch jeho rodiny, jíž se pravidelně zúčastňovali členové učitelského sboru.¹⁷⁷

Legální odboj pronikl i do rousínovského školství. 28. dubna 1944 byl zatčen gestapem odborný učitel Václav Travěnc. Už před vyučováním se o tom dostala zpráva do školy. Ředitel školy tak stihl vypojit rozhlasový přijímač umístěný v ředitelně a odstranil některé „závadné“ věci. Gestapáci se zatčeným Travěncem přišli do školy, do sborovny a ředitelny. V ředitelně provedli zběžnou prohlídku a

¹⁷⁴ Během školního vyučování shlédli děti například filmy Babička, podle stejnojmenného románu Boženy Němcové, nebo Sněhurka, Filozofská historie, Lucerna, O zajíčkovi a ježkovi, Statečné kachňátko, Krtek nezbeda, V uhelném dole, a další. SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931 - 53, nestr.

¹⁷⁵ „Je nutno to napravovat po našem a dávat číst, hodně číst - a dobré naše věci. Snad už to nebude dlouho trvat, ale bude moc co napravovat. - Naše města, naše hory a řeky, vše musí „mlet“ jenom po německu. Mapy „zpotvořené“ takto, že až to bolí. - Hlad po dobré české knize je velký. Bohužel k Vánocům už se všelicos ze žádaných knih nedostalo.“ ; SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 290.

¹⁷⁶ Ve školách se pořádaly vzpomínky na T.G.Masaryka, výstavy české knihy, recitační soutěže, v nichž získávaly děti odměny v hodnotných českých knihách, oslavy českých velikánů, vánoční besídky s programy vhodně zvolenými, proslovy k dětem apod., SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁷⁷ Byli to učitelé Jana Němečková, Bohdan Severa, Stanislav Kratochvíl, Julie Kubíčková, František Toman a Jar. Pospíšilová; SOA Vyškov: Národní škola Rousínov 1931-53, nestr.

nařídili řediteli školy, aby zatčení hlásil školnímu úřadu telefonicky. Ředitel školy čekal zatčení, protože byl o Travěncově činnosti jím osobně informován 19. dubna. Přes výslovný zákaz vyplatil manželce Václava Travěnce 1. května plné služné. Povolil vstup paní Travěncové do školní zahrady i školního včelínu.

Nedlouho poté byl ředitel školy A.Grác spolu s řídícím učitelem obecné školy Vladimírem Hudečkem zatčen¹⁷⁸. Byli převezeni do školní zahrady a donuceni, aby spolu se školníkem R.Laušem pomáhali při vyklizování včelína. Gestapáci sebou přivezli přesný plán včelínu, kreslený Václavem Travěncem, s označením úlů, ve kterých byly uschovány revolvery a náboje i místo, kde byly pod zemí uskladněny ruční granáty a těžký kulomet. Byla také nalezena kniha pamfletů, kterou dal Travěnc číst řediteli školy 21. dubna. Už samotné vědomí o skladišti zbraní znamenalo téměř jisté odsouzení na smrt. S tím pocitem odjížděl ředitel školy k vyšetřování do Kounicových kolejí do Brna.¹⁷⁹

Antonín Grác byl 19. ledna po osmi a půl měsíčním věznění v Kounicových kolejích propuštěn, následkem věznění bylo jeho podlomené zdraví. Protože byl suspendován, nesměl nastoupit službu. Zaslouhou ošetřujícího lékaře Aloise Sklenáře se jeho zdravotní stav aspoň částečně zlepšil.¹⁸⁰

Od 5. září 1944 po zbytek války začaly navštěvovat obecnou školu v Rousínově děti od 5. postupného ročníku z dalších obcí¹⁸¹. Obecná škola v Rousínovci, tedy kompletně všechny její ročníky, byla pro tento školní rok přičleněna k Obecné škole v Rousínově.¹⁸²

Totální nasazení se nevyhnulo ani členům učitelských sborů. 18. září 1944 byli z rousínovských škol odvoláni mnozí učitelé.¹⁸³ Všichni pracovali u firmy Konstruktiva a spol v Račicích u Hradce Králové.

S blížícím se koncem války se zvyšovalo riziko leteckých náletů. V podzimních měsících roku 1944 se muselo stále častěji zastavovat vyučování, přerušeny byly hlavně předpolední hodiny pro nebezpečí leteckých náletů. Při

¹⁷⁸ Gestapo si pro Antonína Gráce přišlo 4.května před šestou hodinou.

¹⁷⁹ SOA Vyškov: Kronika obecné a chlapecké školy měšťanské v Rousínově 1928-1961, s. 224.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 231.

¹⁸¹ Do obecné školy v Rousínově začaly chodit děti z Královopolských Vážan, Slavíkovíc a Kroužku.

¹⁸² SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁸³ Jednalo se o Stanislava Kratochvila, Bohdana Severu, Františka Navrátila a Vl. Knapche.

ohlášení místní sirénou musely děti v co nejkratším čase opustit školní budovu a jít co nejkratší cestou domů.¹⁸⁴

Okupace se negativně podepsala na výuce žáků válečné generace. Při výuce se školy musely často potýkat s nedostatkem topiva, již zmiňované a stále častější nálety a nebezpečné přibližování se fronty způsobily, že děti mohly chodit do školy jen 2x v týdnu, a to jen pro domácí úkoly, které jim učitelé připravovali a kontrolovali.¹⁸⁵

Budova národní školy byla v polovině měsíce února 1945 zabrána německou armádou a stala se sídlem pro vojenský soud a trestní rotu. Němci obsadili celou budovu, v místnosti č.1 zřídili úřadovnu vojenského válečného soudu a byly tu vynášeny dokonce i rozsudky smrti. V ředitelně obecné školy byla vojenská ošetřovna, dívčí záchody sloužily jako vězení. Němci ničili veškeré vybavení a dřevo použili jako palivo.¹⁸⁶

Koncem měsíce března 1945 obsadili školní budovu dělníci firmy Konstruktiva a Todtovy organizace. Byli to vesměs lidé české národnosti. Správa školy jim vyšla vstříc, darovala jim mýdla a sehnala jim v zásobovacím oddělení rousínovské radnice od vedoucího školníka Josefa Kotulana potravinové lístky na chléb. Jejich zacházení ve školním zařízení bylo šetrné. Než se nastěhovali, školní budovu sami řádně vyčistili a místnosti vydezinfikovali.¹⁸⁷

V polovině měsíce dubna se nastěhoval do školy lazaret německé armády. Dělníky Konstruktivy a Todtovy organizace Němci z budovy vyhodili. Jejich chování bylo horší než chování zmíněné trestní roty. S knihami a sbírkami zacházeli vandalsky, co jim přišlo pod ruku, spálili. V den Hitlerova svátku v opilosti devastovali dosud zachované vybavení školní budovy.¹⁸⁸

Po skončení okupace musela být škola kompletně opravena¹⁸⁹. V národní škole bylo nutné položit nové parkety do učebny I.třídy a znovu vybavit ředitelnu obecné školy novým kancelářským nábytkem¹⁹⁰. Na odkládání oděvu byla pořízena šatna.¹⁹¹

¹⁸⁴ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Němci rozštíпали troje dveře od záchodů, 2 stoly z pracoven a zásuvky ze skříní; SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁸⁷ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Stalo se tak za plné podpory předsedy újezdní školské rady p. Františka Jandy.

¹⁹⁰ Byly zakoupeny 3 skříně, 1 pracovní stůl, 1 konferenční stolek a 1 stolek pod psací stroj.

¹⁹¹ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

Významnou osobností rousínovského školství byl **Vladimír Hudeček**, řídící učitel na pětitřídní obecné škole v Rousínově. Byl zároveň kronikářem města Rousínova. Jako legionář byl zatčen gestapem ve svém bytě v Rousínově a uvězněn v Kounicových kolejích v Brně. Tady pobýval až do 7. prosince 1944. Byl vyslýchán pro účast v akci „Obrana národa“. 13. října 1944 byl vyšetřován soudním radou Lidového soudu a byla na něho uvalena soudní vazba pro přípravu velezrady. Následně byl odvezen do věznice soudu ve Vratislavi. Dne 24. ledna 1945, když se přiblížila ruská fronta, byl s ostatními vězni převezen do koncentračního tábora ve Zwickau v Sasku, odkud byl 17. dubna 1945 vysvobozen americkou armádou a o měsíc později ¹⁹² se vrátil s podlomeným zdravím do Rousínova. ¹⁹³

Školní kroniky nám mohou pomoci utvořit si obrázek o náboženském vyznání obyvatel Rousínova. Porovnání lze udělat s údaji získanými při sčítání obyvatel v roce 1930.

V roce 1930 žilo v Rousínově 2004 obyvatel, české národnosti jich bylo 1931, německé 31 a jinou národnost uvedlo 42 občanů. K římskokatolickému náboženství se hlásilo 1610 obyvatel, k evangelickému 34 a československého vyznání bylo 138 obyvatel. ¹⁹⁴

Díky školákům a jejich evidenci ve školních kronikách si také můžeme udělat obrázek o tom, jak bylo v Rousínově rozvrženo náboženské smýšlení o devět let později. Tato tabulka pochází ze školního roku 1939/40 a my můžeme sledovat, že převahu získává vyznání československé nad římskokatolickým. ¹⁹⁵

Náboženské vyznání žáků ve školním roce 1939/40

1. římskokatolické	14 žáků
2. církve československé	17 žáků
3. československá evangelická	6 žáků
4. bez vyznání	21 žáků
Celkem:	158 žáků

¹⁹² Vladimír Hudeček se do Rousínova vrátil 18. 5. 1945.

¹⁹³ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

¹⁹⁴ Nekuda, V.: c.d., str. 416.

¹⁹⁵ SOA Vyškov: Kronika národní školy Rousínov 1931-53, nestr.

Problematické česko-německé soužití se odrazilo i na dětech. Čechyňské české děti musely opustit svoji školu a byly nuceny docházet až do Rousínovce, což vzhledem k jejich věku a při situaci, která právě panovala, nebylo příjemné jak pro ně, tak ani pro jejich rodiče.

Tabulka uvádí počet žáků, kteří museli přejít z čechyňské školy do školy v Rousínově - Rousínovci ve školním roce 1942/43:

<i>třída</i>	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>	<i>celkem</i>
1.	4	-	4
2.	-	-	-
3.	1	3	4
4.	1	4	5
5.	3	3	6
celkem:	9	10	19

2.2.3. Bankovníctví

Válečné běsnění nacistického Německa se dotklo i oblasti bankovníctví. Potravinové lístky zcela změnily způsob obchodování, česká koruna byla vůči marce uměle oslabena. V období Protektorátu Čechy a Morava v fungovala Rousínově Hospodářská záložna. Založena byla jako Výpomocná pokladnice řemeslnická na schůzi 22. srpna 1864.¹⁹⁶

V roce 1943 převzala likvidací Spořitelní a záloženské spolky v Rousínově, v Rousínovci, ve Slavíkovcích a Královopolských Vážanech. Po tomto sloučení získaly všechny tyto subjekty název Hospodářská záložna.¹⁹⁷

Už od počátku 20. století, od roku 1906, se v Rousínově připravovalo založení Živnostenské záložny „Svépomoc“, která počátkem roku 1907 zahájila svou činnost.¹⁹⁸

Po částečné stabilizaci situace po válce se Hospodářská záložna sloučila s Živnostenskou záložnou „Svépomoc“ v Rousínově v jeden ústav lidového peněžnictví Spořitelnu a záložnu v Rousínově a dnem 1. ledna 1953 přešla do soustavy státních spořitelen.¹⁹⁹ Z málopočetných dochovaných materiálů víme, že existoval Spořitelní a záloženský spolek v Rousínově, fungující od roku 1907 do 1943, kdy splynul spolek s Občanskou záložnou v Rousínově.²⁰⁰

Zároveň existuje malý počet materiálů dokazující existenci Spořitelního a záloženského spolku Rousínovec z let 1938 - 1943.²⁰¹

Stejný spolek působil i ve Slavíkovcích, a to v letech 1911 - 1943. Jeho hlavním úkolem bylo shromažďování finančních prostředků svépomocí – skládáním podílů členů – rozpůjčování těchto prostředků mezi členy na zvelebování živností a hospodářství, zprostředkování koupě a prodeje movitého i nemovitého zboží,

¹⁹⁶ V roce 1888 se její název změnil na Záložna v Novém Rousínově. Následně byla v roce 1903 revidována Jednotou založen v Praze a od roku 1904 se stala členem Ústředního svazu v Brně. Od roku 1911 nesla název „Občanská záložna, zapsané společenstvo s ručením obmezeným v Rousínově, SOA Vyškov: Bu 12/60 SAZ – Hospodářská záložna v Rousínově.

¹⁹⁷ SOA Vyškov: Bu 12/60 SAZ – Hospodářská záložna v Rousínově.

¹⁹⁸ SOA Vyškov: BU 12/61 Živnostenská záložna Svépomoc Rousínov 1906-1952.

¹⁹⁹ SOA Vyškov: Bu 12/60 SAZ – Hospodářská záložna v Rousínově.

²⁰⁰ SOA Vyškov: Bu 12/62 Spořitelní a záloženský spolek v Rousínově 1907-1943.

²⁰¹ SOA Vyškov: Bu 12/63 Spořitelní a záloženský spolek Rousínovec 1938-1943.

pořádání poučných přednášek pro členy, přijímání vkladů od členů i nečlenů. Právě díky možnostem půjček mohli lidé překlenout tíživou situaci tehdejší doby.²⁰²

V roce 1943 zanikly všechny menší peněžní ústavy v místních částech města Rousínova. Nebyly obnoveny ani po skončení druhé světové války.

²⁰² SOA Vyškov: Bu 12/65 Spořitelní a záloženský spolek Slavíkovice 1911-1943.

2.3 Problematika soužití obyvatel Rousínova s jinými národnostmi

2.3.1 Soužití českého a německého obyvatelstva v Rousínově

V těsné blízkosti Rousínova se nacházel tzv. ostrůvek. Tak se říkalo obcím s převahou německy mluvícího obyvatelstva. Na okrese Vyškov se jednalo o obce Lysovice, Rostěnice, Zvonovice, Hlubočany, Terešov, Kučerov a v těsné blízkosti Rousínova ležící Čechyni a Komořany. Nejvyhrocenější vztahy byly z pohledu rousínovských občanů s německými obyvateli obce Čechyně.²⁰³

Vztah mezi českým a německým obyvatelstvem nebyl dobrý už na přelomu 19. a 20. století. Dokazuje to zápis uvedený v kronice Sokola Slavíkovice: *„Vesnice přifařené měly při obřadech, ofěrách určité pořadí: St. Rousínov, Slavíkovice, Čechyně. A pravděpodobně byla mezi Čechy a Němci naší farnosti i v minulém století nenávist. Kostel byl místem jejich styků a bojů mladých reprezentantů obu národů tak, jak za našich let (1900-08). Však za farářování pátera Kudy vzájemná nenávist skončila formální pranicí. Příčinu, kromě nacionálních třenic, možno hledati i v porušení vesnic při ofěře. Předběhli prý Němci Slavíkovičáky. A to bylo zle. Začali se strkati lokty, tlouci kancionály a tehdy byly ještě pořádně veliké. Tato šarvátka však nebyla překážkou, aby slavíkovští neženili se na bohatých Němkách a Němci na bohatých slavíkovských děvčatech. Žel, že bozi za tento přestupek slavíkovská děvčata ztrestali. Děvčata zapomněla totiž brzo česky a německy se naučiti nemohla. Ale přesto dělala „plnokrevné Němky“.*²⁰⁴

Blížící se válečný konflikt vzájemné vztahy Čechů a Němců ještě více vyostřil. Do Rousínova přicházela čechyňská německá mládež provokativně v bílých punčochách²⁰⁵ a počínala si tam jako doma. Často šlo o české děti, jejich rodiče se do Čechyně, případně Komořan přiznili a přivdali. Skutečných Němců ve zdejších vesnicích mnoho nežilo.²⁰⁶

²⁰³ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 211.

²⁰⁴ SOA Vyškov: Obecní kronika tělovýchovné jednoty Sokol ve Slavíkovcích, s. 4.

²⁰⁵ Bílé punčochy byly poznávacím znakem Henleinovců.

²⁰⁶ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 211.

Na 12. března 1939 připadl německý „Heldentag“²⁰⁷. Tento den „říšských hrdinů“ slavili tentokrát i Němci z „ostrůvku“ a zde poprvé veřejně vyvěsili německé, říšské prapory s hákovým křížem, v tehdejší mluvě „s hakenkrajcem“.²⁰⁸ Povolení tehdy sice uvádělo, že nové vlajky musí viset spolu s československými, ale Němci toto nařízení nedodržovali a vyvěsili jen „své“.²⁰⁹

V den vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, 16. března 1939, bylo v ulicích mnoho lidí, v jejich tvářích bylo vidět rozčilení, zasmušilost i pláč. Atmosféru strachu doplňovala německá letadla kroužící nad Rousínovem. A vedle českého obyvatelstva se v ulicích objevilo i obyvatelstvo německé, které chtělo ještě více provokovat.²¹⁰

Čeští lidé v Rousínově neměli své německé sousedy z Čechyně a Komořan rádi. Svědčí o tom zápis v kronice, který se nevyhýbá ani jménům.²¹¹

Čechynští a komořanští Němci, kteří po vyhlášení protektorátu stále častěji procházeli městem, se snažili odlišovat v oblečení. Typické pro ně byly vysoké boty, na rukávech měli červenou pásku s bílým kolečkem a v něm černý hákový kříž. Děvčata nosila bílé punčochy, podle nichž se dala Němka hned poznat.²¹²

V den vyhlášení protektorátu²¹³ byl také v relativním klidu obsazen Vyškov. Ke dni 16. března 1939 se v kronikách váže zmínka o průjezdu německých vojsk v pancéřových vozech a na motocyklech Rousínovem směrem do Vyškova. Část pancéřové vozby zůstala posádkou v Čechyni a Komořanech. Čechynští Němci pro ně u vjezdu do vesnice postavili ověšenou slavobránu s nápisem: „Wir danken unserem Führer“.²¹⁴

Situace se vyhrotila také přímo v Čechyni a Komořanech, kde německé obyvatelstvo začalo dělat problémy české menšině. Čechům bylo vyhrožováno,

²⁰⁷ Heldentag, německý den hrdinů je slaven jako vzpomínka na padlé z první světové válce v letech 1914 -1918.

²⁰⁸ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 231.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 232.

²¹⁰ Tamtéž, s. 233.

²¹¹ „A toho dne dopoledne sjížděl se už ostrůvek narychlo do Brna, aby uvítal německou armádu. Bez německého ostrůvku vyškovského a bez našich Čechyňských a Komorských „taky-němců“ - Brtníků, Chladků, Ribnitzkých, Julinků, Bartaků, Skrzivanků a t.d. nebyla by se ta hlučná paráda příchodu německých vetřelců k nám asi provedla. - Němci se k nám valili jako kobylinky - se všech stran. - A co to bylo trpkého čekání, než jsme se dočkali zase tak radostných chvil.“ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 233.

²¹² SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 236.

²¹³ Protektorát Čechy a Morava byl vyhlášen 16.března 1939.

²¹⁴ Wir danken unserem Führer.“ čes. *Děkujeme svému vůdci.* SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 -1954, s. 236.

někteří byli i zbiti.²¹⁵ 12. dubna 1939 měli čeští občané v Čechyni a Komořanech vytlučená okna.²¹⁶

V Čechyni byl hned v noci 16. března ze školy odstraněn kovový český lev a česká škola zde byla posléze zrušena, ač ji navštěvovalo více českých dětí než německých. České děti z Čechyně musely pak docházet do školy do Rousínovce.²¹⁷

²¹⁵ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 237.

²¹⁶ Tamtéž, s. 240.

²¹⁷ Tamtéž, s. 237.

2.3.2. Nastínění problematiky židovského a romského obyvatelstva

V historii Rousínova hrála významnou roli židovská obec. Kdy přesně však tato obec vznikla, nelze určit. Židé se tu usazovali již před více než 500 lety, protože Rousínov byl výhodným místem pro obchod. K většímu osídlení Židy docházelo v druhé polovině 15. století. Věnovali se obchodu se zbožím i s penězi. Roku 1593 si vymohli na vrchnosti volit vlastního židovského rychtáře a dva starší. Třicetiletá válka Židy značně poškodila, protože většina jejich domů byla za městskými hradbami. Po válce se do Rousínova přistěhovalo mnoho nových Židů, postavili si zde synagogu, roku 1658 přidali pak vlastní špitál a strhli na svou stranu většinu rousínovského obchodu. Stali se tak konkurencí pro křesťanské obchodníky, a proto docházelo k častým sporům.²¹⁸

Vzhledem k stále častějším sporům mezi křesťanskou a židovskou obcí bylo rozhodnuto, že obě komunity budou od sebe odděleny výměnou domů a vystavěním zdi. Toto rozhodnutí šlechty se setkalo s odporem na obou stranách a situaci stejně nevyřešilo.²¹⁹

Židovské obyvatelstvo mívalo v Rousínově ještě na přelomu 19. a 20. století silné zastoupení. Takzvaná židovská obec zde existovala do roku 1919.²²⁰ Ve třicátých letech dvacátého století nastalo pronásledování Židů v Německu a po „anšlusu“ také v Rakousku. Byl jim konfiskován majetek a Židé byli bez prostředků vypovídáni ze země.

Z Rousínova se již na přelomu století odstěhovala řada Židů do Vídně a v této nelehké situaci se chtěli vrátit zpět. Za udělení občanství nebo za připsání trvalého pobytu byli ochotni nabídnout značné peněžní částky ve prospěch obce, ale jejich zájmům nebylo vyhověno.²²¹

V době vypuknutí druhé světové války zde už žily pouze rodiny Deutschova, Gottlobova, Hauserova, Lamplova a Piskerova.

²¹⁸ Rousínov, město na rozhraní Hané, Dražanské vrchoviny a moravského Slovácka. Vyškov 2003, s. 8.

²¹⁹ Tamtéž, s. 9.

²²⁰ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 257.

²²¹ Svobodová, B.: Židovské komunity na Vyškovsku v letech 1919 – 1945 (diplomová práce), s. 44.

Život za Protektorátu Čechy a Morava nebyl pro české občany jednoduchý, ale to, co zažívali zde žijící Židé, se asi nedá dost dobře popsat slovy.²²² Za zlomový bod v jejich životech můžeme považovat rok 1940. Gustav Lamp, mající židovskou národnost, se musel vzdát svého obchodu stejně jako všichni ostatní Židé. Norimberské zákony totiž nařídily vyřazení Židů z obchodu i ostatního veřejného života. Gustav Lampl měl svůj obchod na radnici.²²³ Všichni Židé, mající živnosti, je museli uzavřít do 31. března 1940.²²⁴ Kromě zmíněného Lampla tento osud postihl i dalšího rousínovského Žida Rudolfa Gotloba.²²⁵

Norimberské zákony způsobily i změny v rousínovském zastupitelstvu, když musel být od června zproštěn funkce židovský zástupce Rudolf Gotlob.²²⁶

Stále častěji se opakovaly domovní prohlídky gestapem a rabování v domech židovských majitelů. Od 15. září 1940 byli Židé nuceni nosit žlutou šesticípou Davidovu hvězdu. Pro české občany se stalo nebezpečným už pouhé stýkání se s Židy, jednání s nimi, nebo jen jakákoli konverzace. Za takové aktivity padaly většinou tresty.²²⁷

²²² „Nepopsatelně hůře než Češi na tom byli protektorátní Židé. V jejich případech se nedalo hovořit o životě, ale pouze o přežívání plném diskriminace a pronásledování. Ve většině případů končilo potupnou smrtí v některém z nacistických koncentračních táborů. Jejich postavení upravovalo množství směrnic vydávaných jak říšskými, tak autonomními orgány. Cílem bylo odstranit tuto menšinu ze společenského a hospodářského života země, zmocnit se veškerého majetku jejich příslušníků a připravit její vystěhování nebo později úplnou fyzickou likvidaci. Vyřizování všech záležitostí židovského obyvatelstva převzala po počátečním německém váhání, týkajícího se toho, zda nepřenechat řešení této problematiky protektorátním úřadům, s konečnou platností v létě 1939 ústředna pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für jüdische Auswanderung. Tři roky nato byla přejmenována na Zentralamt für Regelung der Judenfrage). ... V každodenním životě byli Židé postiženi množstvím zákazů a nejrůznějších omezení, které z nich činily prakticky bezprávnou skupinu obyvatel. Hlavní opatření, která se jich dotýkala, nebyla vydána najednou, nýbrž postupně v rozmezí delšího období. Jejich postavení tak nebylo v jednotlivých okupačních letech stejné, ale průběžně se měnilo s výraznou tendencí neustále se zhoršovat. Jejich pozice se však nelišila jen v různých letech okupace, ale i s ohledem na místo, kde žili, vždy v závislosti na míře protizidovské aktivity místních orgánů. Židé byli v krátké době zbaveni dispozice s vlastním majetkem (ten byl posléze arizován). Bylo jim omezeno, aby se podíleli na řízení podniků, byly vyřazeni z veřejné správy a justice a platil pro ně zákaz výkonu většiny povolání.... Jejich život komplikovalo omezení svobody pohybu (zákazy vstupu např. do parků) a vylučování z možnosti používat některá veřejná zařízení (např. až na výjimky většinu pošt, restaurací a hotelů). Zavedena byla segregace v tramvajích a mnoho dalších diskriminačních zásahů, které je zbavovaly lidské důstojnosti. ... Jejich smutný osud se začal postupně naplňovat po nástupu Heydricha, který zahájil jejich vývoz z protektorátu za účelem vyvraždění (na přechodnou dobu jim byli umístěni v Terezíně). Pro většinu z nich byl završen za jeho nástupců, kteří v jeho zákazonosném díle z nezmenšenou intenzitou pokračovali až do konce války. Maršálek, P.: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002, s.159/160.

²²³ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s.257.

²²⁴ Černý, A. a kol.: c.d., s. 49.

²²⁵ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 260.

²²⁶ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 257.

²²⁷ Tamtéž, s. 274.

15. dubna 1942 byli všichni zdejší Židé odvezeni do Terezína. Mohli si sebou vzít zavazadlo nejvýš 50 kg.²²⁸ Pro obyvatele Rousínova to byla velká rána, protože izolace Židů od ostatního obyvatelstva skončila v roce 1919 a byli tak bráni za rovnoprávné rousínovské občany.²²⁹

Antisemitismus²³⁰ se v té době v Rousínově projevil tak, že neznámí lidé protižidovského smýšlení demontovali a poškozovali nebo káceli náhrobky na židovském hřbitově.²³¹ Osud Židů žijících v době vypuknutí druhé světové války v Rousínově byl tragický, žádný z jejich členů se totiž nedočkal konce války.

Z rousínovských židovských rodáků se na poslední chvíli zachránil JUDr. Štěpán Barber, který byl v Paříži tajemníkem Alberta Einsteina v Mezinárodní židovské studentské organizaci, a který také pomohl svému bratru Felixovi odjet lodí z Polska do Anglie. Rodina Barberova měla v Rousínově na náměstí dům a výkupnu kůží, v době vypuknutí války už ale žila v Brně.

Další rousínovští židovští rodáci (Lampl, Siegel, Munk) vstoupili v Anglii do československé armády a po válce byli vyznamenáni našimi i britskými vojenskými řády.²³²

Stejně tragický osud jako Židy potkal i zdejší romské obyvatelstvo.²³³ Předválečné soužití s romskými obyvateli nebylo snadné, o jejich problematice povaze svědčí mnoho zápisů ve staničních služebních knihách rousínovského četnictva.²³⁴

Již od počátku války byli všichni Romové sledováni četnictvem. Nařízením gestapa museli četníci v noci 1. března 1943 zajistit cikány z celé obce, ti byli soustředěni v sokolovně, ráno pak naloženi do nákladního auta a odvezeni do Brna a odtud do koncentračních táborů. Z Rousínova to byly dvě rodiny Ištvanovy a rodina Holomkova.²³⁵ Přesný počet členů rousínovských romských rodin, tím vlastně i

²²⁸ Tamtéž, s. 285.

²²⁹ Černý, A. a kol.: c.d., s.44.

²³⁰ Antisemitismus - rasová nesnášenlivost projevující se nenávisť k Židům.

²³¹ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 - 1954, s. 285.

²³² Svobodová, B.: Židovské komunity na Vyškovsku v letech 1919 – 1945 (diplomová práce), s. 46.

²³³ Cikáni z celého Protektorátu Čechy a Morava byly soustřeďovány ve sběrných táborech v letech u Písku nebo v Hodoníně u Kunštátu. Od jara 1942 potom byly posílány do koncentračních táborů mimo protektorát. Maršálek, P.: c.d., s.160.

²³⁴ Jedním z příkladů je následující zápis ve služební knize: *Jana Ištvanová, Anna Ištvanová a Marie Holomková z Rousínova udány pro přestoupení zákona o polním pychu okresnímu úřadu ve Vyškově. Staniční služební kniha, INV. Č. 7, zápis 1002 z 7.11. 1940.*

²³⁵ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 295.

počet obětí, se nedá určit. Někteří přechodně žili v romském táboře v Hodoníně u Kunštátu.²³⁶ Po válce se do Rousínova vrátil jediný z Romů, kteří zde před odvečením žili, Tomáš Ištván.²³⁷

²³⁶ Cikánský tábor v Hodoníně u Kunštátu fungoval za druhé světové války. Sloužil jako sběrné místo pro romské obyvatelstvo. Ubytovací kapacita byla stanovena na 800 osob, ale v roce 1942 už ji počet osob značně převyšoval. Hygienické podmínky zde byly katastrofální, dozor vykonávali protektorátní četníci. Byly odtud vypraveny dva hromadné transporty do koncentračních táborů. První v prosinci 1942 do Osvětimi, druhý potom v srpnu 1943 do Osvětimi - Birkenau. transporty se uskutečňovaly na základě výnosu o preventivním potírání zločinnosti. SOA Vyškov: ČSR karton 2 - Korespondence, nestr.

²³⁷ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 295.

3. Osudy místních obyvatel a jejich role ve válce

3.1 Ilegální odbojová činnost v Rousínově

Na ilegální odbojové činnosti se v Rousínově podíleli většinou členové komunistické strany.²³⁸ Začali se připravovat již v roce 1938. Vytvořili malé, tří až čtyřčlenné skupinky, které organizovaly stranickou práci v Rousínově i v okolních obcích. Po rozpuštění KSČ bylo navazováno spojení s ilegálním krajským výborem KSČ v Brně.²³⁹

Jednou z forem ilegální práce bylo rozšiřování stranického tisku a různých letáků. Z Brna je přiváželi p. Arnerová, Klatovská, p. Trnečka, Chládek, Helleport a jiní. Kromě toho se psaly vlastní letáky na psacím stroji a opisovaly se letáky a noviny přivezené odjinud. Stálá perzekuce, domovní prohlídky, zatýkání i udavačství způsobovalo, že většina tisků byla ihned po přečtení zničena.²⁴⁰ Schůzky těchto aktivistů se konaly na různých místech, v bytech Stanislava Tomana či Hynka Březiny nebo ve stolařské dílně Jana Skály. Když byly domovní prohlídky stále častější, začali se z důvodu větší bezpečnosti scházet na habrovanských a vážanských loukách.²⁴¹

V lednu 1939 bylo na Rousínovsku ustaveno vedení ilegálního odboje. Jeho instruktorem a rádcem se stal jistý Inneman z Brna. Vedoucím pro Rousínovsko byl určen Alois Trnečka. Hlavními členy ilegálního vedení byli také František Krejčíř, Ludvík Skála, František Škaroupka, Hynek Březina, Václav Sovíček a Otakar Vobejda. Odbojové buňky se vytvořily také v Olšanech, Královopolských Vážanech, Viničných Šumicích a Pozořicích.²⁴²

Ke dni 13. února 1939 byli ze svých funkcí v obecním rousínovském zastupitelstvu odvoláni členové odboje Stanislav Toman, Hynek Březina, Josef

²³⁸ Muzeum Vyškovska: *Náš život*, 17. 1.1975, č. 3, s. 2.

²³⁹ SOA Vyškov: Inventář fondů ilegálních tisků.

²⁴⁰ SOA Vyškov: Inventář fondů ilegálních tisků.

²⁴¹ Stryjová, D. a kol.: *Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 - 1945*. Vyškov 1985, s. 11.

²⁴² *Tamtéž*, s. 12.

Dvořák a Ludvík Skála. Ve stejné době se do čela okresního vedení dostává mj. Alois Trnečka z Rousínova. Objevují se první zatýkání za odbojovou činnost²⁴³.

Od 16. dubna 1939 se začaly uskutečňovat pravidelné sobotní schůzky členů ilegální organizace. Členové měli vždy sraz v pět hodin na vážanských loukách, takovým setkáváním se říkalo „výlety do přírody“. Společně se pak vždy přesunuli do oblasti Říčky, kde pak řešili aktuální situaci.²⁴⁴

Mládežnickou organizaci vedl v Rousínově Josef Tománek. Hlavním úkolem členů této sekce bylo šířit letáky, které se psávaly na psacím stroji a množily na cyklostylu.²⁴⁵

V počátcích svého boje s nacistickým režimem trpěli členové odboje nedostatkem papíru na tištění letáků. Po uzavření spojenečství s vyškovským vedením se tato situace zlepšila. Do popředí tak vstupuje Rudolf Pospíšil z Drnovic, se kterým je navázána úzká spolupráce. Navazuje ji Alois Trnečka, vedoucí odboje v Rousínově.²⁴⁶ 10. října 1939 byl právě jmenovaný Pospíšil zvolen do čela ilegálního okresního vedení KSČ, místopředsdou se stal Alois Trnečka.²⁴⁷

V tomto období se činnost odbojových skupinek zaměřuje na vysvětlování politické situace obyčejným lidem. Jejich úkolem je také poslech moskevského rozhlasu a šíření ilegálních tisků.²⁴⁸

V roce 1940 už se začínají objevovat záškodnické akce prováděné členy ilegálních odbojových organizací. Rousínovská a vyškovská organizace chtěly společně zapálit sklad dřeva ve Vyškově na Smékalově pile. Důvodem byla poloha pily, která ležela v těsné blízkosti vyškovského vlakového nádraží, které bylo hojně využíváno Němci. V plánu bylo také zničení skladů obilí a vyhození potravinářského družstva a vyškovského cukrovaru do povětří. Na založení požáru měl být použit benzín, na výbuchy trhaviny získané z kamenolomů v Lulči a Pístovicích. Materiál se opravdu podařilo sehnat a byl na čas ukrytý do včelích úlů v areálu školy v Olšanech.²⁴⁹

²⁴³ Tamtéž, s. 13; 20. května 1939 byla za šíření letáků zatčena Hedvika Klatovská

²⁴⁴ Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945. Vyškov 1985, s. 14.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 14.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 14.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 15.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 15.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 17.

Bývalý radní za komunistickou stranu Stanislav Toman zemřel 17. listopadu 1939.²⁵⁰ Jeho pohřeb se stal demonstrací proti okupačnímu režimu. Účastnila se ho velká spousta lidí, kteří aspoň takto mohli vyjádřit svůj nesouhlas s nastoleným režimem.²⁵¹

Zatýkání komunistických členů odboje v Rousínově začalo v roce 1940, podstatná část jich byla zatčena v roce 1941. Kromě popraveného Aloise Trnečky a padlého Františka Krále všichni zemřeli v koncentračních táborech. Mezi nimi i zakládající člen komunistické strany v Rousínově Arnošt Panenka, nejstarší ze všech rousínovských válečných obětí. V ilegálním okresním výboru KSČ, za okupace vedeném A. Trnečkou, byli z později umučených Ludvík Skála, František Krejčíř a František Škaroupka.²⁵² Většina z těchto mužů pracovala v četných rousínovských stolařských dílnách.

7. května 1940 byl zatčen člen ilegálního krajského výboru František Chládek, díky kterému měla rousínovská organizace spojení na kraj. Vězněn byl v Kounicových kolejích, následně odsouzen na 10 let, která trávil v různých věznicích. Prošel Vratislaví, Waldheimem a Mírovem. Pokusil se i z vězení varovat svého kolegu Václava Sovíčka, ten však neuposlechl a byl také zatčen.²⁵³

12. června přišlo gestapo zatknout Hynka Březinu a Otomara Vobejdu. Oba byli včas upozorněni a podařilo se jim uniknout a přešli do ilegality.²⁵⁴

Zatýkání sice na čas přestalo, gestapo však situaci stále monitorovalo a mezi členy ilegální organizace se snažilo proklouznout pomocí konfidentů²⁵⁵, kteří se měli vydávat za členy krajské organizace KSČ. V této době bylo náplní odboje šíření letáků a tiskovin, shromažďování zbraní, střeliva a trhavin. Antonín Novotný ze Slavíkovice vyrobil razítko, které se pak používalo při šíření letáků. Stálo na něm: *Národe Žižkův, voláme do jednotného šiku všechny vlastence bez rozdílu náboženského apolitického přesvědčení. Do boje proti okupantům a fašismu za svobodné Československo. Bojujte každý dle svých možností.*²⁵⁶

²⁵⁰ Černý, A. a kol.: c.d., s. 49.

²⁵¹ Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945. Vyškov 1985, s. 18

²⁵² Muzeum Vyškovska: Náš život, 17. 1. 1975, č. 3, s. 2.

²⁵³ Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945. Vyškov 1985, s. 18

²⁵⁴ Tamtéž, s. 18.

²⁵⁵ Konfident znamená důvěrník, tajný pomocník policie, udavač.

²⁵⁶ Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945. Vyškov 1985, s. 19.

Z důvodu častého zatýkání²⁵⁷ bylo na podzim roku 1940 navrženo, aby se těžiště ilegálního odboje přeneslo z Rousínovska na Slavkovsko.²⁵⁸

I v roce 1941 pokračuje stíhání členů ilegálního odboje gestapem. Stále častější jsou anonymní udání. V únoru bylo zatčeno 1. ilegální ústřední vedení. Jediný, kterému se podařilo utéct, byl Jan Zika, díky němuž se vytvořilo vedení nové.²⁵⁹

V květnu tohoto roku se na scéně opět objevuje Hynek Březina, který už od roku 1940 žije v ilegalitě. Navazuje spolupráci ze skupinou z Viničných Šumic. Děje se tak v době, kdy členové odboje dostávají 22. června 1941 zprávu, že Německo přepadlo Sovětský svaz. Vzhledem k tomu, že do činnosti ve zdejších ilegálních odboji jsou zapojeni hlavně členové bývalé KSČ, dostává jejich práce nový rozměr.²⁶⁰

V červenci 1941 kontaktuje jistý muž Aloise Trnečku. Představí se jako instruktor pražského ilegálního vedení, ve skutečnosti jde o konfidenta. S Trnečkou se snaží navázat spolupráci, ten odmítá. Trnečka vycítí nebezpečí a rozhodne se přejít do ilegality, udělá však chybu v tom, že se sejde s ilegálním pracovníkem, který je ve skutečnosti brněnský konfident Šlezinger. Trnečka je tak 1. srpna 1941 zatčen na silnici mezi Slavkovem a Holubicemi. Odvezen je do Kounicových kolejí v Brně, kde je podroben výslechům a krutému mučení.²⁶¹

V rousínovském obvodě, konkrétně ve Viničných Šumicích, se koncem července objevuje ještě jeden záhadný muž, po jehož návštěvě začíná další vlna zatýkání. K výslechům do Brna jsou odvezeni Ladislav Kříž, Alois Kříž, Jindřich Čalkovský, Jan Čáslava, František Podsedník, Alois Vaverka, Emil Pleva, František Dofek, Jakub Kobliha, Josef Štěpánek, Petr Hloušek, Alois Ryšánek, Miroslav Podsedník, Oldřich Bořek, Jan Lozrt, Martin Kříž mladší a Martin Kříž starší. V době zatýkání se podaří uniknout bratrům Potrusilovým. Ve Slavíkovcích je zatčen Antonín Novotný a v Koválovicích Ladislav Skladaný. 1. srpna zatýká gestapo v Rousínově Františka Škaroupku a Jaroslava Skálu. 4. srpna se podaří

²⁵⁷ Zatčení byli p. Chládek a Sovíček.

²⁵⁸ Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945, Vyškov 1985, s. 19.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 20.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 20.

²⁶¹ Tamtéž, s. 21.

uniknout před zatčením Gustavu Sedlaříkovi a Rudolfu Mlčochovi. Tímto rozsáhlým zatýkáním byla činnost ilegálního odboje na Rousínovsku značně ochromena.²⁶²

2. září je do Kounicových kolejí odvečen vedoucí ilegálního odboje na Vyškovsku Rudolf Pospíšil, o den později si gestapo přichází do Rousínova pro Antonína Travěnce, který je však zase brzy propuštěn.²⁶³

27. září jmenoval Hitler zastupujícím říšským protektorem generála policie a SS Reinharda Heydricha. Ten po svém příchodu do Prahy rozpoutal nevídaný teror. Hned druhý den vyhlásil stanné právo, které tvrdě postihlo domácí odboj. Na základě zasedání stanného soudu byl 28. září vynesena rozsudek, kterým byli Rudolf Pospíšil a Alois Trnečka odsouzeni k trestu smrti zastřelením a ještě v ten samý den popraveni. Oba se tak stali prvními oběťmi poprav českých vlastenců v Kounicových kolejích v Brně.²⁶⁴

17. října 1941 je na stejném místě popraveno několik zatčených z červencové akce ve Viničných Šumicích. Jsou to Jindřich Čalkovský, Alois Vaverka, Jan Čáslava, František Podsedník, Oldřich Toman a Josef Kříž. Spolu s nimi umírají i Antonín Novotný ze Slavíkovice a Ladislav Skladaný z Kovalovic.²⁶⁵

Zatýkání za činnost v ilegálním odboji v Rousínově však ještě neskončilo. 30. října 1941 byli zatčeni Antonín Panenka starší, Arnošt Jelínek, Ludvík Skála, František Heleport, Jan Toman, Josef Sedlařík, Antonín Kalousek a František Krejčíř. 21. listopadu jsou zatčeni Arnošt Panenka mladší a B. Švanda. Mezi posledními zatčenými ilegálními pracovníky komunistické strany byli 12. a 13. prosince Albín Fryč a Silvestr Balnoha z Olšan.²⁶⁶

Koncem dubna 1944 byl zatčen učitel Václav Travěnc, protože nebyl dost prozřetelný ve své činnosti. Původně působil v Ivanovicích na Hané, odkud se přesunul do Olšan. Připojili se k němu Oldřich Zavadil, Jaroslav Polášek, Oldřich Klement a Josef Cvilink. V olšanských lesích měli ukryté zbraně, o které pečovali Josef Konečný a František Gottwald z Olšan. Část zbraní byla ukryta ve včelíně olšanské školy. Travěnc vyhotovoval seznamy, mobilizační plány, zakresloval do map shromaždiště a místa odporu.²⁶⁷

²⁶² Tamtéž, s. 21.

²⁶³ Tamtéž, s. 23.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 23/24.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 24.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 24.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 33.

Po zatčení dali Tavěncovi do cely agenta provokatéra, jemuž mnohé svěřil, dokonce mu dal i dopisy - motáky, jež se hned na to dostaly do rukou gestapa a bylo zle. Byla učiněna prohlídka v měšťanské škole ve včelíně na zahradě a tam nalezena plechová bedna se zbraněmi včetně těžkého kulometu. 4. května pak byli zatčeni řídící učitel obecné školy Vladimír Hudeček, ředitel měšťanské školy Antonín Grác²⁶⁸ a školník Rudolf Lauš²⁶⁹. Jak už to tehdy bývalo na denním pořádku, s výslechy se okruh postižených rozšiřoval. V Travěncově aféře se jednalo o mnoho lidí, protože on při výsleších postupně udával nové a nové, aby co nejvíce svůj případ protáhl v naději, že snad válka zatím skončí, samozřejmě v neprospěch Německa a on bude osvobozen. Tak byli v této souvislosti ještě zatčeni: Josef Cvilink, četnický strážmistr, Otakar Libra, František Šujan. - poslední 2 se brzy vrátili. Rovněž došlo k zatčení Oldřicha Osolsobě a Bohumila Sedlaříka. Gestapu neunikli ani Oldřich Klement a Antonín Travěnc, Václavův bratr. Druhý jeho bratr Vojtěch Travěnc byl popraven. V Olšanech při zatýkání Josef Potrusil utekl a rozmnožil tak skupinu utečenců v lese²⁷⁰. Jako rukojmí pak byla zatčena Potrusilova dcera. Po lesích byly provedeny prohlídky četnickými zesílenými pátračkami i s policejními psy, bezvýsledně.²⁷¹

²⁶⁸ Antonín Grác se vrátil se 22. ledna 1945.

²⁶⁹ Rudolfa Lauše propustili 7. června 1944.

²⁷⁰ V lesích se v tu dobu již ukrývali Březina, Benda, Skácel, Sedlařík a Štelcl.

²⁷¹ SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 300.

3.2 Významné osobnosti válečného Rousínova

V předcházejících kapitolách byla zmíněna jména občanů Rousínova, kteří se účastnili ilegální odbojové činnosti a v mnoha případech za ni položili i svůj život. Rousínov měl i své další hrdiny, kteří bojovali za osvobození vlasti.

Jedním z nich byl poručík letec Karel Vykoukal, který se narodil 20. prosince 1916 v Chotěboři jako druhé dítě Marie a Karla Vykoukalových. Dětství prožil ve Vráblech na Slovensku, kde byl jeho otec okresním velitelem četnického sboru. Po jeho pensionování se rodina Vykoukalových přestěhovala v roce 1932 do Rousínova. Následně absolvoval Karel Vykoukal gymnázium ve Vyškově a jeho další cesta vedla do Československé armády. 13. června 1939 odešel do zahraničí. Vydal se přes Polsko a Francii do Anglie.²⁷²

Rodina Karla Vykoukala ale za jeho odchod do Anglie mnoho vytrpěla. V roce 1942 se Němci rozhodli persekvovat příslušníky rodin emigrantů, kteří zde zůstali. Do koncentračního tábora ve Svatobořicích u Kyjova tak byla odvečena celá rodina kapitána ve výslužbě Karla Vykoukala st.²⁷³.

Vykoukal začal v Anglii po přeškolení létat u britských perutí. Stal se jedním z prvních pilotů 310. československé stíhací perute. Po měsíci z ní odešel a prošel potom řadou britských perutí.²⁷⁴ Lety pro 41. peruť byly jeho poslední. Za lásku ke své zemi zaplatil životem, když zůstal nezvěstný dne 21. května 1942 při operačním letu nad kanálem La Manche. Oficiálně za nezvěstného byl ale prohlášen až po skončení války.²⁷⁵ Karel Vykoukal se zúčastnil mnoha bojových akcí a za prokázané hrdinství byl vyznamenán dvakrát Československým válečným křížem 1939 a medailí za chrabrost. 25. října 1946 byl povýšen dekretem prezidenta republiky na štábního kapitána in memoriam, po listopadové revoluci potom na plukovníka letectva. Jeho jméno je vzpomenuo na panelu 66 v památníku letců Runnymede.²⁷⁶

²⁷² Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 238.

²⁷³ Jednalo se o Karla Vykoukala, jeho manželku Marii, dceru Marii a syna Jiřího, SOA Vyškov: Obecní kronika Nový Rousínov, s. 287/288.

²⁷⁴ Karel vykukal ml. létat v Anglii pro 111. peruť, 73. peruť, 151. peruť, 17. peruť, 313. peruť, 41. peruť.

²⁷⁵ Loucký, F.: Mnozí nedoletěli. Praha 1989, s. 231.

²⁷⁶ Runnymede leží v Anglii, nachází se zde památník padlých letců z II. světové války; Loucký, F.: c.d., s. 231.

Pamětní deska mu byla odhalena také v Rousínově, na domě, ve kterém zde několik let žil.²⁷⁷

Ludvík Jaroslav Němec se narodil 18. listopadu 1909 v Broumově, působil u 311. perutě HQ London ve funkci pilot - kapitán. Během svého působení v této československé bombardovací peruti byl dvakrát sestřelen a jednou těžce zraněn. Následně se stal instruktorem pro denní a noční létání, kdy byl znovu vážně zraněn. Po svém návratu do vlasti byl specialistou na dopravní kluzáky. Po skončení války žil v Rousínově, kde zemřel 21. srpna 1988.²⁷⁸

Část svého života prožil v Rousínově také Jaromír Grygar. Plukovník ve výslužbě Jaromír Grygar se narodil v roce 1913 v Hrabové u Ostravy. Jako zaměstnanec policie převáděl v roce 1939 československé piloty do Polska, kam následně zamířil také. Přes Francii se dostal do Anglie, kde působil u 311. bombardovací perutě. Po válce byl z armády demobilizován a v roce 1947 odešel do USA a následně do Anglie. Do své vlasti, konkrétně do Rousínova, se vrátil až 3. srpna 1991.²⁷⁹

V dnešní době je neprávem opomíjeno jméno nadporučíka Františka Krále, který celý život zasvětil boji proti fašismu. Narodil se 29. ledna 1914 v Rousínově - Slavíkovcích a ve svém rodišti se v mládí zapojoval do veřejné činnosti. Po vypuknutí občanské války ve Španělsku v roce 1936 tam odešel bojovat jako dobrovolník.²⁸⁰ Stal se tak španělským interbrigadistou a v dělostřeleckém pluku Karla Liebkechta bojoval proti spojené intervenci evropského fašismu na všech bojištích občanské války, bojoval v Katalanii, u Madridu a na jiných místech.²⁸¹ Po skončení občanské války se tajně vrátil do Československa, které už bylo okupováno Němci. Proto brzy tajně odešel přes Polsko do SSSR. Byl tak jedním z prvních, kteří vstoupili do nově se tvořícího 1. československého polního praporu v SSSR. Jeho první akcí v SSSR byla bitva u Sokolova. Nebyl sice přímo v předsunutém opěrném bodu v Sokolovu, ale byl součástí druhé roty v osadě Arťuchovka pod velením

²⁷⁷ Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 238.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 241.

²⁷⁹ Tamtéž s. 240.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 252.

²⁸¹ Muzeum Vyškova: Náš život, 17. 1. 1975, č. 3, s. 2.

nadporučíka Kudliče. Tato rota se podílela na nočním výpadu na Sokolovo, sám Král také vedl četu protitankových pušek, které se podařilo zničit tři německé tanky. Byl opravdovým hrdinou, v Arťuchovce zachránil dva vojáky, sám byl přitom zraněn. Léčil se v nemocnici v Charkově, která se v té době také ocitla v nebezpečí při německém útoku. Než se podařilo všechny nemocné evakuovat, sestavil Král stočlenný oddíl a před Němci nemocnici bránili. Za tento čin byl vyznamenán Řádem rudého praporu, což je jedno z nejvyšších sovětských vyznamenání.²⁸² Po svém vyléčení se vrátil zpět ke své jednotce. Prošel mnoha bitvami, například bojoval u Vasilkova, Černachova, Festova, Rudy a Bílé Cerekve.²⁸³ Byl povýšen na poručíka a stal se velitelem protitankové dělostřelecké baterie. Účastnil se bitvy o Kyjev, kde spolu se svou baterií zabezpečoval bezpečný ústup vlastních jednotek. Za tuto aktivitu se mu dostalo chvály i od generála Ludvíka Svobody, pozdějšího československého prezidenta.: *„Ztráty, které Němcům působila Králůva baterie, rostly od hodiny k hodině.“* V lednu 1944 podporovala jeho baterie vlastní jednotky, které se snažily útočit ve směru na Buzovku a Žaškov. V době, kdy se zde střídaly útoky a protiútoky, byl František Král dne 17. ledna 1944 zasažen střelou a zemřel. Za svůj život i po něm získal řadu vyznamenání. Byl vyznamenán Hvězdou prvního stupně československého Řádu bílého lva za vítězství, čtyřmi Československými válečnými kříži 1939, již zmiňovaným Řádem rudého praporu a dvěma sovětskými Řády vlastenecké války prvního a druhého stupně. Také získal Řád Rudé hvězdy, španělský řád Dober a mnohá další vyznamenání. In memoriam byl jmenován kapitánem. V roce 1965 byla při příležitosti 20. výročí osvobození Rousínova Rudou armádou umístěna pamětní deska Františka Krále na budovu základní školy v Rousínově - Slavíkovcích, jeho rodné obci.²⁸⁴

V obecné zapomnění dnes již upadl Alois Horáček, rodák z Rousínova, výsadkář v Anglii, účastník výsadkářské operace Mortar. Alois Horáček se narodil 21. listopadu 1921. Jeho otec byl ruským legionářem a vojákem z povolání. V Rousínově žil pouze v předškolním věku, poté se rodina přestěhovala do Prahy, kde nastoupil malý Alois školní docházku. Po maturitě na jednom z pražských gymnázií byl zaměstnán jako asistent u drogistické firmy. V roce 1943 jej čekalo

²⁸² Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 252.

²⁸³ Muzeum Vyškova: Náš život, 17. 1. 1975, č. 3, s. 2.

²⁸⁴ Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 252.

totální nasazení, byl zaměstnán jako účetní a laborant u firmy Meischer. Tři měsíce byl vězněn pro příliš pomalou práci pro Říši a za pokus o sabotáž.²⁸⁵ Po propuštění si podal přihlášku do českého vládního vojska, které bylo jakousi loutkovou armádou, která byla Čechům povolena s mnoha omezeními²⁸⁶. Nacisté nařídili, aby dosahovala maximálního počtu osmi tisíc vojáků. Vojáci zde mohli mít pouze lehké střelné zbraně a museli sloužit 25 let.

Jako voják sloužil u Hradní stráže a v roce 1944 byl převelen do Hradce Králové. Odtud se dostal do Itálie, kde mělo vládní vojsko hlídat důležité objekty před italskými partyzány. Nacisté se ovšem velmi zmýlili ve spolehlivosti a loajalitě vládní armády. Během čtyř měsíců přešlo k italským partyzánům téměř sedm set Čechů, mezi nimi i Alois Horáček. Ten přeběhl 9. července a následně byl prohlášen za nezvěstného. Část českých vojáků brzy přešla do neutrálního Švýcarska, mezi nimi byl opět i Horáček. Na krátký čas se později ještě vrátil do Itálie, ale jeho další kroky směřovaly do Velké Británie, do skotského města Glasgow.²⁸⁷

Ve Velké Británii se Horáček dostal k československému náhradnímu tělesu v Southend Sea, kde mu byla nabídnuta možnost účastnit se výcviku skupin určených pro plnění zvláštních vojenských úkolů. Vzhledem k jeho dobrým výsledkům při výcviku byl Horáček v březnu 1945 zařazen do desantu Mortar. Operačním prostorem Mortaru měly být východní Čechy.²⁸⁸ Skupinu tvořili kromě Horáčka, jehož krycí jméno bylo v akci Alois Hanuš, ještě podporučík Václav Modrák (krycí jméno Josef Novák) a svobodník Jan Sekerka (Jaroslav Síbera).²⁸⁹

První pokus o seskok měli parašutisté 4. května, kvůli špatné viditelnosti jej ale neuskutečnili. Akce se měla opakovat znovu za tři dny, ale nakonec byla úplně odvolána. Čeští parašutisté se tak zklamaní vrátili zpět do Velké Británie. Stalo se tak 13. května, kdy už bylo po válce. Alois Horáček mohl patřit k hrdinům druhé světové války, shodou okolností nedostal příležitost ukázat svoje schopnosti a víceméně upadl v zapomnění.

Vzhledem k tomu, že byl velmi inteligentní²⁹⁰, měla jej čekat v osvobozeném Československu dobrá budoucnost. Jenže po komunistickém převratu v roce 1948 se

²⁸⁵ Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 26. 11.2004.

²⁸⁶ V době fungování českého vládního vojska o něm kolovala dokonce anekdota: „Rozdíl mezi psí boudou a vládním vojskem spočívá v tom, že bouda je pro psy a to druhé pro kočku.“

²⁸⁷ Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 3. 12. 2004.

²⁸⁸ Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 10. 12. 2004.

²⁸⁹ Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 19. 11. 2004.

²⁹⁰ Horáček plyně hovořil anglicky, německy a rusky. Ovládal také latinu.

stal nepohodlným, byl vyloučen z vysoké školy a musel si hledat nějaké jiné uplatnění. Rozhodl se pro emigraci, státní hranice překročil u Plané nedaleko Mariánských Lázní. Přes různé peripetie ²⁹¹, které jej potkaly, se dostal do USA. Celý svůj další život pracoval v letecké společnosti Panam, kde se vypracoval na pozici programátora. Stihl také vystudovat dvě americké univerzity. Zemřel v roce 1999 ve Warwicku v USA. ²⁹²

²⁹¹ Po přechodu státních hranic se dostal do uprchlického tábora Valka u Norimberku. Zde získal místo úředníka u American fund for Czechoslovak refuge. Krátce také pracoval v Rádiu Svobodná Evropa. Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 10. 12. 2004.

²⁹² Muzeum Vyškovska: Vyškovské noviny, 10. 12. 2004.

3.3 Oběti druhé světové války v Rousínově

Válečné běsnění v letech 1939 - 1945 si v Rousínově a jeho okolí vyžádalo mnoho lidských životů. Nejvíce obětí bylo při osvobozování města, ať už se jednalo o civilní obyvatelstvo či vojáky z řad osvoboditelů.

Na tomto místě bych ale chtěla vzpomenout všechny občany města Rousínova a jeho přidružených vesnic, kteří se nedočkali konce války. Mnozí z nich byli účastníky ilegálního odboje, někteří odešli bojovat do zahraničních armád. Mezi oběti však musíme počítat i ty, kteří se jen v nesprávnou chvíli vyskytli na nesprávném místě a to je stálo život.

Popraveni nebo umučeni v koncentračních táborech byli Alois Trnečka²⁹³, Arnošt Jelínek²⁹⁴, Antonín Kalousek²⁹⁵, František Krejčíř²⁹⁶, Arnošt Panenka²⁹⁷, Václav Petřík²⁹⁸, Jan Skála²⁹⁹, Ludvík Skála³⁰⁰, František Škaroupka³⁰¹, Josef Tománek³⁰², Antonín Novotný³⁰³ a Sylvestr Dvořáček³⁰⁴.

²⁹³ **Alois Trnečka**, nar. 1905. Stolařský dělník, člen KSČ od roku 1936. Po rozpuštění KSČ v roce 1938 se stal spoluzakladatelem ilegální stranické organizace v Rousínově. Byl pověřen funkcí okresního vedoucího na rousínovsku. Po vyzrazení konfidentem uprchl z Rousínova, ale za pomoci dalšího konfidenta byl zatčen gestapem. Byl vězněn v Brně v Kounicových kolejích a zde byl 28. září 1941 popraven jako první oběť heydrichiády z Rousínova. Vyznamenán válečným křížem 1939 in memoriam. Spolu s Rudolfem Pospíšilem z Drnovic byli prvními oběťmi stanného práva.

²⁹⁴ **Arnošt Jelínek**, nar. 1898. Původně stolařský dělník. Pro činnost v ilegální organizaci KSČ v Rousínově byl 31. října 1941 gestapem zatčen. Byl uvězněn v Kounicových kolejích. Zahynul 3. června 1942 v koncentračním táboře Osvětimi.

²⁹⁵ **Antonín Kalousek**, narozen 1911. Dělník, byl členem ilegální organizace. Gestapem zatčen 30.10.1941. Z Kounicových kolejí odeslán do Mauthausenu, kde 23. dubna 1942 zahynul.

²⁹⁶ **František Krejčíř**, nar. 1899. Dělník, členem KSČ od roku 1934. Zastával funkci propagandisty. Stal se zakládajícím členem stranické ilegální organizace v Rousínově. Zatčen 29. října 1941, z Kounicových kolejí odeslán do věznice Wohlau, kde 16. července 1942 zahynul.

²⁹⁷ **Arnošt Panenka st.**, nar. 1889. Stolařský mistr, člen KSČ od roku 1921. Pracoval v ilegální stranické organizaci a byl proto 30. října 1941 zatčen gestapem. Zprvu vězněn v Kounicových kolejích. Zahynul 11. srpna 1942 v Osvětimi. Vyznamenán in memoriam válečným křížem 1939.

²⁹⁸ **Václav Petřík st.**, nar. 1881 - Slavíkovice. Rolník, byl zatčen 8.června 1943 pro účast v odbojové sokolské organizaci „Jindra“. Byl vězněn ve Flossenburgu, zemřel v dubnu 1945 na pochodu smrti do Oranienburgu. Vyznamenán válečným křížem 1939 in memoriam.

²⁹⁹ **Jan Skála**, nar. 1905. Stolařský mistr, mladší bratr Ludvíka Skály. Do KSČ vstoupil v roce 1934. Zemřel v koncentračním táboře v Osvětimi.

³⁰⁰ **Ludvík Skála**, nar. 1901. Umučen 11. dubna 1942 v koncentračním táboře v Mauthausenu.

³⁰¹ **František Škaroupka**, nar. 1908. Stolařský dělník, člen KSČ od roku 1936. Spoluzakladatel nelegální organizace KSČ v Rousínově, kde působil jako organizátor, mimo jiné vydával a rozšiřoval letáky na Rousínovsku. Zatčen Gestapem 1. srpna 1941. Vězněn v Kounicových kolejích. Zahynul 17.června 1942 v koncentračním táboře Mathausen.

³⁰² **Josef Tománek**, nar. 1904. Stolařský dělník, již od mládí byl aktivním členem dělnického tělovýchovného hnutí v Rousínově. Pracoval jako organizátor mládeže, divadelní ochotník a vedoucí spartakových skautů práce. Členem KSČ se stal v roce 1934. Byl zatčen gestapem 30. října 1941. Z Kounicových kolejí převezen do Mauthausenu, kde 17.dubna 1942 zahynul.

V koncentračních táborech byli vyvražděni všichni členové židovských rodin žijících v Rousínově. Jednalo se o rodinu Deutschovu, Gottlobovu, Hauserovu, Lamplovu a Piskerovu.

Stejný osud potkal i rodiny romské, Holomkovu, rodinu Ištvána Cyrila, Konstantina Ištvána a Josefa Ištvána.

V zahraničních armádách padli Npor. František Král³⁰⁵, por. Karel Vykoukal³⁰⁶ a Karel Kuchař³⁰⁷.

Při totálním nasazení zemřeli následující rousínovští občané - Rudolf Čechmánek, Jaroslav Halouzka, Josef Soldán, Radomír Vrba a Tomáš Škaroupka.

Jako oběti války můžeme počítat i ty občany, kteří zemřeli během osvobozovacích bojů o Rousínov. Byli to Jiří Sedlařík, Ladislav Láznička, Karel Vykoukal st. a František Šlimar.

Dalších 38 občanů bylo během války vězněno z politických důvodů.³⁰⁸

³⁰³ **Antonín Novotný**, nar. 1911. Vyučil se stolařem. Zemřel 17. října 1941 v Kounicových kolejích v Brně.

³⁰⁴ **Sylvestr Dvořáček** z Královopolských Vážan, zemřel v roce 1942 v Kounicových kolejích.

³⁰⁵ Místem jeho úmrtí je SSSR, Sokolovo - Žaškov.

³⁰⁶ Zůstal nezvěstný při přeletu kanálu La Manche.

³⁰⁷ Zemřel na slovensko-maďarských hranicích, kde jako četník vykonával v roce 1939 svoji službu.

³⁰⁸ Černý, A. a kol.: c.d., s. 9/ 10.

ZÁVĚR

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma z regionálních dějin. Pokusila jsem se shrnout část historie svého rodného města - Rousínova u Vyškova. Zaměřila jsem se na období let 1938 - 1945, tedy Protektorát Čechy a Morava a období jemu bezprostředně předcházející. Mojí snahou bylo vylíčit život obyvatel na malém moravském městě, vystihnout jejich obavy z blížící se války a jejich snahu o kvalitní a plnohodnotný život během druhé světové války. Chtěla jsem také zdůraznit snahu rousínovských občanů zapojit se do ilegální odbojové činnosti, což mnohé z nich stálo život. Snažila jsem se neopomenout žádného z rousínovských občanů, kteří se zapojili do boje o brzký mír, ať už formou ilegálního odboje přímo v Rousínově, či účastí v bojích v zahraničních armádách. Pokud si uvědomíme, jak malé město byl Rousínov za války, je pozoruhodné, kolik jeho občanů odešlo do zahraničí, aby buď v uniformě RAF nebo i v jiných armádách bojovalo proti nacistickému Německu.

Při přípravě diplomové práce jsem prostudovala veškerou mně dostupnou literaturu pojednávající o historii města v této pohnuté době. Bohužel většina knih věnujících se protektorátní historii Rousínova, popřípadě vyškovského okresu, byla vydána před rokem 1989. Z porevolučního období pochází pouze kniha Dagmar Strykové *Od okupace k vítězství*. Proto jsem se ve své práci rozhodla čerpat také z tematicky zaměřených brožur vztahujících se k Rousínovu, jež byly vydány převážně k reklamním účelům, ale stručně nastiňují dějiny města, které jsem se následně snažila rozepsat za pomoci kronik.

Dále jsem bádała v archivech ve Vyškově a ve Slavkově u Brna. Oba spadají pod Státní okresní archiv Vyškov. Zde jsem prostudovala obecní a školní kroniky mající souvislost s Rousínovem, nebo s dříve samostatnými obcemi Kroužek, Slavíkovice, Rousínovec a Královopolské Vážany, které se během druhé světové války staly součástí města Rousínova. Bohužel právě mnou studované období je z kronikářského hlediska špatně zpracované, neboť za druhé světové války byly veškeré kroniky zabaveny, zapečetěny a dopisovány byly až po skončení druhé světové války.

Vzhledem ke zmiňovanému dodatečnému dopisování jsem nejméně informací získala o letech 1940 a 1941. Kronikáři se po válce při svých vzpomínkách

zaměřili na vpád německé armády, vznik protektorátu a následně až na osvobození vlasti a Rousínova samotného. Zbylé meziobdobí patrně nepovažovali za tak důležité, nebo ve víru událostí posledního roku války se jim nic tak podstatného nevybavovalo, a proto jej nastínili jen velmi stručně.

Přes veškeré problémy s vyhledáváním informací jsem se snažila poskytnout ucelený obrázek o každodenním životě v Rousínově.

RESUMÉ

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma z oblasti regionálních dějin. Popisuji v něm události spojené s životem ve městě Rousínov a jeho sousedních obcích v období Protektorátu Čechy a Morava, v letech protektorátu bezprostředně předcházejících a v období osvobození vlasti. Konkrétně se věnuji životu ve městě Rousínov za druhé světové války, činnosti jeho spolku, problematice školství a veřejnému životu obecně.

Zmiňuji také, že v Rousínově bylo problematické soužití s německým obyvatelstvem. Tragický byl osud židovského a romského obyvatelstva, které zde za druhé světové války žilo. Část své práce věnuji ilegálnímu odboji, který měl v Rousínově silnou základnu, obzvlášť mezi zdejšími stolaři. Svoji pozornost jsem také věnovala významným osobnostem válečného Rousínova, rodákům a obyvatelům našeho města, kteří bojovali v zahraničních armádách, aby pomohli osvobodit Československo. Na závěr shrnuji dopad válečného běsnění na život obyvatel Rousínova.

As a thesis, I selected topic in the field of regional history. There i described events connected with the life in town of Rousínov and vilages in its vicinity at the time of Protectorate of Bohemia and Moravia as well as years preceding WW II and the times of liberation the country. In particular, I focused on the life in Rousínov in WW II, the activities of its civic associations and questions around educational institutions and public life in general.

I also mentioned the questionable coexistence with people of German origin including tragical faith of gypsies and Jews who lived there, too. Part of my work is dedicated to the domestic resistance movement that had a strong base in Rousínov especially among local joiners. I also paid attention to significant personalities and natives of our town during the WW II and as well as town inhabitants who fought in foreign armies to help liberating Czechoslovakia. In the end I concluded impact of war frenzy onto the life of ordinary people in town of Rousínov.

PRAMENY A LITERATURA

A. Seznam pramenů

a) archivní

Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna:

Obecní kroniky:

- Obecní kronika Královopolské Vážany 1925 - 1959.
- Obecní kronika Kroužek 1937 – 1975.
- Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954.

Školní kroniky:

- Národní škola Rousínov 1931 – 1953.
- Obecná a měšťanská škola chlapecká Rousínov 1928 – 1961.
- Národní škola Slavíkovice 1917 – 1973.
- Obecná škola ve Slavíkovících 1940 – 1945.

Fondy:

- Fond ilegálních tisků.
- Četnická stanice Rousínov.
- Archiv města Rousínov.
- Archiv obce Rousínov.
- Inventář fondu NSDAP 1933 – 1944.

Muzeum Vyškovska:

- Vyškovské noviny
- noviny Náš život

b) paměti a vzpomínky

Ing. Karel Lochman, bytem Rousínov, Rudé armády 10; kronikář města Rousínova;
konzultace prováděna od září 2007 do dubna 2008.

B. Seznam literatury

- Bartoš, J., Schulz, J., Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Svazek 10. Ostrava 1986.
- Bartoš, J. Trapl, M.: Vlastivěda moravská. Země a lid. Svobodný stát za okupace. Brno, 2004.
- Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov. Dějiny a socialistická přítomnost. Brno 1982.
- Černý, A. a kol.: 750 let města Rousínova. Brno 1972.
- Informační zpravodaj města Rousínova.
- Jordán, F.: Památníky odboje a osvobození na Vyškovsku. Vyškov 1985.
- Kletečka, Z.: Po stopách protiněmeckého odboje na Vyškovsku. Vyškov 1987.
- Kux, J. a kol. Internační tábor Svatobořice, sborník, Brno 2008.
- Loucký, František: Mnozí nedoletěli. Praha 1989.
- Maršálek, P.: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002.
- Mikš, J., Stryjová, D.: Ztracené domovy. Vyškov 1989.
- Nekuda, V.: Vlastivěda moravská. Vyškovsko. Brno 1965.
- Ocásek, J., Peša, V.: V dvojím ohni. Kronika partyzánského oddílu „Olga“. Brno 1974.
- Rousínov, město na rozhraní Hané, Drahanské vrchoviny a moravského Slovácka. Moraviatisk Vyškov, spol. s.r.o. 2003.
- 100 let karosářské tradice v Rousínově. Rousínov 1987
- Stryjová, D., Mikš, J.: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005.
- Stryjová, D. a kol.: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945, Vyškov, 1985.
- Svoboda, O.: 100 let výroby nábytku v Rousínově. UP Rousínov 1966.
- Svobodová, B.: Židovské komunity na Vyškovsku v letech 1919 – 1945 (diplomová práce, MU PdF Brno), 1997.